

PERVIVÈNCIA D'UNA BIBLIOTECA LITÚRGICA: FRAGMENTS DE CÒDEXS DE L'ARXIU PARROQUIAL DE VERDÚ A LA BIBLIOTECA DE CATALUNYA

per ANNA GUDAYOL I TORELLÓ

RESUM

L'any 1934 van ingressar a la Biblioteca de Catalunya, a través del conservador de música, Higiní Anglès, un conjunt de partitures i de fragments de còdexs litúrgics que havien estat cobertes de manuals de l'arxiu parroquial de Santa Maria de Verdú. Els fragments van ser distribuïts entre diferents manuscrits, i la procedència en va quedar involuntàriament amagada. La identificació d'aquests fragments gràcies a la catalogació dels reculls permet augmentar el nombre de manuscrits que pertanyen al fons Verdú. Permet també reconstituir una biblioteca litúrgica medieval, i reflexionar sobre els protocols i procediments d'actuació seguits al llarg del temps en biblioteques i arxius.

Paraules clau: Fragments de còdexs – Manuscrits litúrgics - Biblioteca de Catalunya – Arxiu parroquial de Verdú

ABSTRACT

In 1934, a lot of musical scores and manuscript fragments from the Paroissial Archives of Verdú (Catalonia) entered the Biblioteca de Catalunya through the Head of the Music Department, Higiní Anglès. The fragments were separated in different manuscripts, and the original provenance was unintentionally lost. The recent identification of some of the Verdú fragments enables us to enlarge the Verdú papers. It allows also the reconstruction of a medieval liturgical library, and makes us reflect on the procedures longtime at work in libraries and archives.

Keywords: *Membra disiecta* – Liturgical manuscripts – Biblioteca de Catalunya – Paroissial archives of Verdú (Catalonia)

INTRODUCCIÓ

L'any 2012, arran del projecte de descripció de manuscrits musicals pretridentins emprès a la Secció de Música per Sergi Zauner, vaig examinar un conjunt de fragments pendents d'ordenar a la Secció de Manuscrits a fi de separar-ne els musicals. En passar-los a la Secció de Música, la seva cap, Rosa Montalt, em va mostrar un fragment d'un recull ja existent, el manuscrit M 1451/8, per aclarir una anotació relativa a la procedència¹. La meua sorpresa va ser gran en veure que les notes que es trobaven als fulls de la resta del recull, procedent de Verdú, eren sens dubte del mateix tipus i de la mateixa mà notarial que les que hi havia en alguns fragments, no musicals, que acabava d'examinar a la Secció de Manuscrits. Poc temps més endavant, arran d'una consulta, vaig haver d'examinar un altre recull de la Secció de Música, el manuscrit M 853; inesperadament, vaig tornar a trobar la mateixa mà polida del segle XVII que ja començava a conèixer. A partir d'aquí, vaig examinar altres reculls de *membra disiecta* conservats a les Seccions de Manuscrits i Música. A la contracoberta d'un dels reculls més antics, el manuscrit ms. 193, una nota de Bohigas indicava que el manuscrit incloïa fragments que havien servit de cobertes de volums procedents de diferents fons, entre ells el de Verdú; i efectivament, en alguns dels fragments vaig tornar a trobar la mà curosa d'aquell mateix notari verduní del siscent.

En la seva joventut, Manuel Mundó va interessar-se per un conjunt de *membra disiecta* que es conservaven a l'arxiu parroquial de Verdú². Mundó va mostrar al llarg de la seva vida acadèmica i professional un extraordinari interès pels fragments de còdexs, sovint únic testimoni de volums desapareguts pels avatars de la història³, i una part important de la seva extensa bibliografia hi està dedicada. Sense cap intenció d'exhaustivitat, destacarem el seu estat de la qüestió sobre els estudis de fragments a Catalunya⁴, així com els articles dedicats als fragments del Llibre Jutge⁵,

1. El full, comprat a la llibreria Porter, duu a l'angle superior esquerre del verso una anotació en llaips que s'inicia per «11.000», característica dels documents adquirits a Porter.
2. Agraeixo aquesta informació al Dr. Jesús Alturo, deixeble directe i durant llargs anys col·lega a la Universitat Autònoma de Barcelona i al Comitè Internacional de Paléographie Latine, que és autor d'una bibliografia de Mundó (J. ALTURO I PERUCHO, «Biobibliografia de Manuel Mundó i Marcet», *Studia monastica* 36(1) (1994), p. 83-99).
3. Sobre les diferents raons que han provocat la destrucció i desmembració dels còdexs medievals, vegeu E. PELLEGRIN, «Fragments et membra disiecta», *Codicologica*, 3 (1980), p. 70-95 (reimpr. dins E. PELLEGRIN, *Bibliothèques retrouvées: manuscrits, bibliothèques et bibliophiles du Moyen Âge et de la Renaissance*, Paris: CNRS, 1988, pp. 343-364).
4. «Les collections de fragments de manuscrits a Catalunya», *Faventia* 2(2) (1980) 115-123, treball presentat a la reunió del Comitè Internacional de Paléographie Latine.
5. «Fragment del «Llibre jutge», versió catalana del «Liber iudiciorum», *Miscel·lània Ramon Aramon i Serra*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1984, vol. IV, pp. 115-193; «Els manuscrits del Llibre iudiciorum a les comarques gironines», *Estudi General* 5-6 (1985-1986), p. 77-88.

o la reconstrucció de la procedència comuna d'un conjunt de fragments gràcies al forat fet per un humil paràsit⁶. El seu interès per aquests materials feu també que dedicués esforços per a la seva millor identificació i conservació en les institucions patrimonials on va treballar, bé a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, on recollí en una sèrie única els fragments de còdexs fins aleshores dispersos⁷, bé a la Biblioteca de Catalunya, on des de la seva responsabilitat com a director dugué un interès particular pels reculls ja existents, en formà de nous⁸ i intentà augmentar la col·lecció a través de donatius i compres. Igualment, arribà a aplegar també a la seva biblioteca particular un nombre considerable d'aquests documents⁹. Aquest treball sobre la identificació de fragments conservats avui a la Biblioteca de Catalunya, i procedents del mateix arxiu que havia suscitat, de jove, la seva curiositat, voldria retre homenatge al savi recentment desaparegut.

INGRÉS DEL FONS VERDÚ A LA BIBLIOTECA DE CATALUNYA

L'any 1934, Mossèn Higiní Anglès –acompanyat del director de la Biblioteca de Catalunya, Jordi Rubió–, coneixedor que a l'arxiu parroquial de Verdú s'hi conservava documentació musical antiga –l'any 1930 havia comprat a un negoci d'antiguitats barceloní un volum de música procedent de Verdú, actual M 1168–, visità l'arxiu parroquial de Verdú i en recuperà un conjunt de documents manuscrits. La visita havia estat autoritzada pel bisbe de Solsona, Valentí Comellas i Santamaria, antic administrador apostòlic de la diòcesi i que havia aconseguit restablir la seu episcopal el 1933; a la correspondència d'Higiní Anglès es conserva una carta del bisbe a l'erudit musicòleg, escrita a Solsona el 20 de març de 1934, en què diu:

Molt apreciat amic: rebuda la seva atenta i apreciada de 18 del present. En quant a lo que diu de les desferres de música en l'arxiu de la parròquia de Verdú, estic d'acord amb V. que allí acabarà de perdre's i desaparxerà sense benefici de ningú, sinó de les rates entot cas. Per tant, quant li caigui bé, vaigi a Verdú amb l'adjunta carteta pel sr. rector i porti-sí'n lo que li fassi

6. «Comment reconnaître la provenance de certains manuscrits détachés de reliures», *Codices manuscripti* 3-4 (1985), p. 116-123.
7. V. M. ESTER-SALA, J.M. VILAR, «Arxius musicals a Catalunya (IV). Arxiu de la Corona d'Aragó», *Revista Musical Catalana* 44 (1988); mencionat a J.C. ASENSIO, «Inventariazione e catalogazione di frammento liturgico-musicali nella Penisola Iberica», «*Frammenta ne pereant*»: *Recupero e studio dei frammenti di manoscritti medievali e rinascimentali riutilizzati in legature*, a cura di M. Perani e C. Ruini, Ravenna: Longo 2002, p. 169-176 (p. 172).
8. A ell es deu la compilació d'un recull de fragments en escriptura visigòtica (ms. 2541), o la compra d'una enquadernació d'estil mudèixar que incloïa, com a paperot, un nombre important de fragments de documents en hebreu, llatí i català (ms. 3859).
9. L'esmenta, entre altres llocs, al seu article «Les collections de fragments de manuscrits a Catalunya», p. 119; alguns d'ells han estat estudiats per D. CATALUNYA i C.J. GUTIÉRREZ, «New 14th-century fragments recently discovered in Mundó's Archivo (Barcelona)», comunicació presentada al congrès MED & REN Conference (Medieval and Renaissance Music International Conference), Barcelona, 2011.

papé de restos antics de música, i que a Verdú no hi farien res sinó acabar-se de perdre [...]»¹⁰.

El bisbe continua recomanant a Anglès que doni al rector “lo que determinin, puig que no vindrà malament a aquella parròquia, que és molt pobre”, i que quan ell el vegi ja li’n parlarà, però sense comunicar-ho al violinista i l’organista, “que com que són joves no tenen prou seny per saber interpretar les coses”. Per entendre aquesta actitud, que dista molt de la vigent avui en dia, cal situar-se en l’esperit del temps. La sortida del territori d’obres extraordinàriament rellevants del patrimoni cultural català –com la compra de part del claustre de sant Miquel de Cuixà o de les pintures de la col·legiata de Mur, per posar només dos exemples escandalosos– havien desfermat l’alarma dels historiadors de l’art i de la cultura¹¹; aquest perill de pèrdua del patrimoni és a la base del que serà la política d’adquisicions del Museu d’Art de Catalunya¹².

El desenvolupament de la visita i el trasllat dels documents de Verdú a Barcelona han estat tractats i detalladament descrits per Josep Maria Salisi, especialista en la música dels segles XVII i XVIII¹³. La data de la carta del bisbe Comellas sembla, però, plantejar algun dubte respecte al moment de la visita feta per Anglès a Verdú, efectuada segons l’organista de la parròquia, Mossèn Josep Casas, el 17 de gener de 1934¹⁴. Ara bé, la referència a les “desferres de música” semblaria fer al·lusió als fragments de manuscrits, més que no pas a les partitures i partícels que es conformen els actuals manuscrits M 1637 i M 1638. Podríem pensar que, o bé ha

10. Barcelona, BC M 7084/311, correspondència d’Higini Anglès.

11. Fragments del claustre de Sant Miquel de Cuixà foren comprats el 1913 i es conserven actualment a The Cloisters (Metropolitan Museum of Art, Nova York), mentre que les pintures murals de la Col·legiata de Mur es dividiren entre el Museum of Fine Arts de Boston i la col·lecció particular de Lluís Plandiura.

12. Vegeu M. PAGES I PARETAS, «Noves precisions sobre la història de l’adquisició de la col·lecció de pintura romànica del MNAC», *Sobre pintura romànica catalana*, Barcelona: Publicacions de l’Abadia de Montserrat, 2005, p. 9-29.

13. J.M. SALISI I CLOS, *La música de l’arxiu parroquial de Santa Maria de Verdú (segles XVII i XVIII)*, Lleida: Institut d’Estudis Ilerdencs, 2010 (Col·lecció Emili Pujol núm 5), p. 15-23; ID., «El fons Verdú de la Biblioteca de Catalunya. Trajectoria i problemàtica del trasllat», *Anuario musical* 64 (gener-desembre 2009), p. 109-136. Salisi és autor d’un nombre important d’estudis sobre el fons musical verduní: J. M. SALISI I CROS, «Les partitures de capella de Santa Maria de Verdú. Segles XI-XVIII», *Urtx: revista cultural d’Urgell* 11 (1998), p. 70-88; ID., *Les antífones marianes majors al M 1168 del Fons Verdú: aproximació al repertori litúrgic marià de finals del segle XVII a Catalunya*, treball d’investigació sota la direcció del dr. Antonio Ezquerro, Universitat Autònoma de Barcelona, 2007; ID., «Obres del fons musical de la parròquia de Santa Maria de Verdú a l’Arxiu Comarcal de la Segarra», *Miscel·lània Cerverina* 19 (2009), p. 249-269.

14. Casas és autor d’un text sobre la dita visita editat primerament per l’historiador verduní R. BOLEDA I CASES, «Documents musicals procedents de Verdú a la Biblioteca Central de Barcelona», *Nova Tarrega* 1716 (1988), i reproduït per Salisi, «El fons Verdú de la Biblioteca de Catalunya. Trajectoria...», p. 115-116. Segons aquest text, la visita hauria tingut lloc, doncs, gairebé dos mesos abans de la carta del bisbe de Solsona.

ha un error en l'apreciació de la data de la visita –que no hauria estat el mes de gener sinó com a molt d'hora el mes de març–, o bé que Anglès feu dues visites a Verdú, una el mes de gener –on s'endugué una part del material musical– i una segona més tard, on acabà de recollir els fragments de manuscrits.

LA IDENTIFICACIÓ DELS MANUSCRITS A UNA BIBLIOTECA: REGISTRE DELS DOCUMENTS VERDUNÍS

En els seus exhaustius treballs, Salisi es planteja un seguit d'interrogants relacionats amb les diferències entre la data de registre de documents que, suposadament, haurien sortit de Verdú en el mateix moment: el recull de fragments de cant gregorià que conformen el manuscrit M 1451 fou registrat el 1934 com a compra, mentre que els reculls de partitures que duen identificats amb les signatures M 1637 i M 1638 foren registrats el 20 de novembre de 1939 com a donatiu. Nogensmenys, l'anàlisi de la pràctica bibliotecària habitual vigent en els anys 30 –i fins fa poc temps– poden potser ajudar a aclarir alguna d'aquestes qüestions.

Abans de tot, cal dir que, contràriament al que pot semblar, la data de registre no significa necessàriament la data exacta en què el document va entrar a la biblioteca, sinó aquella en què el bibliotecari o el conservador varen poder-la inscriure en el llibre de registre; es tracta, doncs, d'una data “ad quem”, més que no pas d'una data “a quo”. En moltes ocasions el registre no es feia quan un document entrava; i no per desídia o per voluntat d'“amagar” la data d'ingrés, sinó simplement perquè el registre era un acte que calia fer amb una certa tranquil·litat que el tragí quotidià no facilitava. Això feia que sovint el conservador o el bibliotecari s'esperés a acumular un cert nombre de documents abans de posar-se a efectuar l'acte –important– del seu registre.

Altres elements podien interferir –i de fet interferien sovint– en la immediatesa del registre: el fet, en el cas dels manuscrits sobretot, que calgués identificar la peça (i això podia suposar una certa recerca prèvia); que en el moment de l'ingrés s'estigués registrant una col·lecció completa (i aleshores calia esperar a que tota la col·lecció estigui registrada abans d'anotar noves entrades); o que el document que ingressés fos de poca entitat física, com els fulls solts, i que es considerés millor deixar-lo reservat i esperar a adquirir-ne un altre per fer un registre unitari que recollís diferents peces de característiques similars. Finalment, en algunes ocasions –i aquest, com veurem, ha estat el cas per a alguns dels fragments de Verdú– certs documents s'inclouïen en reculls ja existents i, per tant, registrats anteriorment, falsejant així sense voler la data del seu ingrés.

Per aquesta raó, en les ocasions en què es conserva la factura o l'acta de donació del document o de la col·lecció de documents les seves dates són un indicatiu més precís de l'ingrés a la institució que no pas la data de

registre. És el cas, per exemple, del conjunt de manuscrits verdaguerians donats el 1911 pel comte de Lavern –que no foren registrats fins el 1914–¹⁵, de les Homilies d'Organyà –descobertes el 1904, adquirides el 1907 per la Junta de Museus i registrades finalment a la Biblioteca el 1913–, i de tants altres documents.

Registre dels manuscrits M 1451, M 1637 i M 1638

En el cas dels documents verdunians fins ara identificats i ingressats el 1934, sembla clar que Anglès donà prioritat al registre del recull de fragments de música medieval, per damunt dels altres. La raó sembla clara: en el moment de recuperar aquests fragments, Anglès estava preparant una de les seves obres cabdals, *La música a Catalunya fins el segle XIII*¹⁶. Per poder citar els documents novament localitzats li calia dotar-los ràpidament d'una signatura que els identifiqués; i així ho va fer, quedant registrats al llibre de registre de la reserva musical amb el número 1451¹⁷. En el llibre consta que va ser una compra, sense especificar-ne, però, el preu. Les partitures d'època barroca, que no correin tanta pressa, van quedar pendants de registre.

Amb el que ningú, sens dubte, no comptava és amb un esdeveniment que arribaria molt poc després i ho trasbalsaria tot, la guerra civil. Amb l'esclat de la guerra Anglès, com la immensa majoria dels eclesiàstics, hagué de deixar la Biblioteca i amagar-se per salvar la vida. Durant la guerra civil el personal bibliotecari es dedicà a registrar el fons de la Catedral de Barcelona, ingressat a la Biblioteca arran de la campanya de salvament del patrimoni bibliogràfic duta a terme sota la direcció de Jordi Rubió. Es tracta d'un fons extraordinàriament voluminós, i mentre es duia a terme el seu registre no s'inscriví en el llibre cap altre document. Les partitures manuscrites procedents de Verdú no es registraren, per aquestes raons, fins acabada la guerra, el 20 de novembre de 1939, però de la mà de la bibliotecària de la Secció de Música, que probablement no sabia la història i ho va inscriure com a donatiu. Això no vol dir que durant tot aquest temps no haguessin estat conservades a la Biblioteca; sens dubte hi eren, però per les circumstàncies adverses no va haver-hi l'ocasió, fins al 39, d'inscriure-les definitivament al llibre de registre.

15. Sobre les incidències en el registre de la documentació verdagueriana, vegeu A. GUDAYOL, «Manuscrits verdaguerians de la Biblioteca de Catalunya: petita història de registres, signatures i bibliotecaris», *Anuari Verdguer* 11 (2002), p. 413-432.
16. H. ANGLÈS, *La música a Catalunya fins el segle XIII*, Barcelona: IEC, Biblioteca de Catalunya, 1935.
17. L'entrada, de la mà d'Higini Anglès, indica "Fragments de mss. gregorians, segle XI, XIII-XV". Per tradició heretada del catàleg de Felip Fedrell de la col·lecció Carreras Dagas, al llibre de registre de la Reserva musical s'hi inscrivien els manuscrits i impresos considerats rars, mentre que les partitures i impresos musicals corrents eren registrats en un llibre de registre general.

Identificació de nous fragments procedents de Verdú: M 853, Ms. 193 i ms. 9243

L'any 2011-2012 Sergi Zauner va emprendre la identificació i descripció del manuscrits musicals pretridentins conservats a la Biblioteca de Catalunya. Per raons històriques¹⁸, entre els fons de la Secció de Manuscrits hi ha un cert nombre de manuscrits musicals medievals, que van ser igualment seleccionats per a ser descrits en el catàleg de Zauner. Aprofitant l'ocasió, es va revisar la col·lecció de fragments de no descrits per tal de separar-ne els que podien ser inclosos dins d'aquesta descripció; va ser també l'ocasió per examinar reculls de *membra disiecta* existents en ambdues Seccions, en gran part procedents de cobertes de volums, bé de la mateixa biblioteca, bé d'altres institucions¹⁹. Aquesta revisió va donar com a resultat la identificació de fragments de còdexs que duïen inscrits títols de volums d'un arxiu parroquial, en tot similars a les que apareixien en el manuscrit M 1451, en diversos reculls: uns fulls solts encara no registrats, el manuscrit M 853 i el ms. 193. No només la forma del títol i la mà que els copiava eren similars, sinó que els noms de preveres que apareixien citats coincidien, a més, amb noms de preveres que havien pertangut a la parròquia de Verdú. La procedència comuna, doncs, semblava establerta; cadascun d'ells presentava, però certes particularitats a l'hora de ser registrat que s'intentarà aclarir a continuació.

18. La Secció de Música no va ser creada fins l'any 1917; els manuscrits musicals ingressats fins a aquella data –i alguns que ingressaren posteriorment en col·leccions unitàries– foren per aquesta raó registrats a la Secció de Manuscrits. D'altra banda, el fet que a partir de 1947 Higiní Anglès fos destinat a Roma com a director de l'Institut Pontifici de Musica Sacra, i que després de la seva mort el 1969 el seu càrrec no fos proveït durant un llarg període, féu que un cert nombre de manuscrits musicals antics continués essent registrat a la Secció de Manuscrits.

19. Durant molt de temps, el taller de restauració de la Biblioteca –depenent en aquell moment de la Secció de Manuscrits– actuà com a centre de referència per a la xarxa de biblioteques de la Diputació i per a d'altres centres. En molts casos, quan s'enviaven a restaurar i relligar llibres malmesos protegits per cobertes de pergami, aquestes es quedaven al taller, no sempre ben identificades. D'altra banda, al llarg de la guerra civil un cert nombre dels volums que ingressaren a la biblioteca a través de la Comissió de Salvament del Patrimoni Bibliogràfic foren igualment restaurats; les restes d'enquadernacions quedaren igualment al taller de restauració.

– M 853

De manera absolutant inesperada, una consulta relativa al manuscrit M 853, format per quatre carpetes amb testimonis de polifonia sacra del segle XVI, va fer que es poguessin identificar anotacions de la mà del notari verduní en tres dels dossiers (853b, 853c i 853d), que contenien respectivament cinc, quatre i un fragment.

A priori, el manuscrit constava com a registrat el 1919, i per tant, difícilment ningú hauria pensat trobar-hi documents que havien ingressat a la BC el 1934. Sota el número 853 del llibre de Música s'havia registrat, en un primer moment, un bifoli amb polifonia sacra del s. XV²⁰, del tot similar als que s'havien recuperat posteriorment a Verdú. Vista la gran similitud entre aquest bifoli i els documents ingressats el 1934, Anglès decidí d'incorporar els nous fragments, que havien servit de cobertes a volums notariais d'entre 1499 i 1500, al registre ja existent, sense fer esment de la procedència d'aquesta incorporació tardana, que restà així malauradament del tot desdibuixada.

– Ms. 193

Tenint en compte la troballa anterior, i a fi d'explotar totes les possibilitats, semblà prudent fer una revisió no només dels reculls de fragments registrats després de 1934, sinó també dels registrats anteriorment. La revisió obtingué bons resultats: al contraplà del ms 193, volum factici registrat el 1913 però enquadrnat després de la guerra civil, una nota en castellà de la mà de l'antic conservador de la Secció, Pere Bohigas, indicava:

“colección facticia de fragmentos de códices de los siglos X a XII hallados en guardas y encuadernaciones de libros. Los correspondientes a los folios 39 y 40 fueron donados a la Biblioteca del Institut d'Estudis catalans por el sr. J. Bofill y Matas. Los restantes proceden de este mismo donativo, de la Biblioteca de Tortosa, de archivos parroquiales de Andorra, Rubí y Verdún y de libros de la Biblioteca de Cataluña”.

En aquest cas Bohigas havia deixat una traça, encara que no del tot precisa, de les diferents procedències dels manuscrits del recull. Pels arxius que esmenta, sembla clar que almenys alguns d'aquests documents (els procedents d'Andorra i Tortosa) hi ingressaren durant la guerra civil, quan Rubió utilitzà el bibliobús destinat al Servei de Biblioteques al Front per al salvament de béns bibliogràfics en perill. Els fragments de Verdú, per raons òbvies, havien entrat anteriorment, el 1934.

20. L'entrada al llibre de registre de Reserva de música de febrer de 1919, indica “Fragment de Discantus. 1 fulla de pergamí. Segles XIII-XIV”; a l'apartat destinat a la procedència diu que el fragment, denominat actualment com a M 853 o M853a, segons els autors, és “procedent de Santa Maria” -identificació, val a dir, molt poc precisa-. Potser podria deduir-se que aquest primer fragment provenia ja de l'església de Santa Maria de Verdú, però l'afirmació sembla una mica agosarada. En tot cas, no presenta el tipus d'anotacions presents en els altres fragments.

Gràcies a les anotacions, han pogut ser identificats fins a set fulls d'aquesta procedència (més un que potser també podria ser-ho), corresponents probablement a cinc obres diferents. Tots ells pertanyien amb força probabilitat a passionaris altomedievals i, contràriament al fragments musicals, han estat molt poc estudiats²¹. Un darrer fragment corresponent al canon d'un evangelis, en gran foli, podria potser tenir la mateixa procedència. Però l'escassetat de les dades identificatives –pel tipus de plegat podria tractar-se d'un registre sacramental– fa que l'atribució no sigui del tot segura. Només hi ha una nota, "1625", al que devia haver estat la zona del llom, que dóna algunes pistes sobre la identificació del *Liber tradens*.

– Ms. 9243

Com ja s'ha comentat anteriorment, a la Secció de Manuscrits es conserven un cert nombre de fragments pendents de restauració i identificació. Excepte en casos molt puntuals de documents amb un valor i significació especial, els fragments rarament han estat registrats solts, sinó que tradicionalment s'han agrupat en reculls normalment cronològics o temàtics. Aquest costum s'ha mantingut fins a l'actualitat; el darrer recull de fragments es va establir a l'entorn de *membra disiecta* de còdexs que contenien homilies de Luculentius, arran de l'estudi de Francesc Xavier Altés sobre la seva difusió en terres catalanes²².

En aquest cas, es va decidir reunir en un únic recull els fragments que duïen notes relacionades amb l'arxiu de Verdú. Set pertanyen a un mateix missal en foli a dues columnes del segle XV, i havien estat restaurats; el darrer, amb tota probabilitat el darrer bifoli del volum al que havia pertangut, duu una fórmula per a celebrar el matrimoni i presenta un colofó escrit en tinta vermella que el data a 24 de març de 1488: "*Perfectum fuit istud opus a me, Arnaldo Guillermi de Fonte, anno Domini Millesimo CCCC lxxx^o viii^o, xx^aiiii^a marcii*".

REFECCIONS DE L'ARXIU DE LA PARRÒQUIA DE VERDÚ: LES CAMPANYES D'ENQUADERNACIÓ

A ulls dels investigadors actuals, sembla que la desmembració d'un còdex en pergami, un objecte que havia tingut un cost important i que transmetia uns coneixements que ara mirem de recuperar a través de les

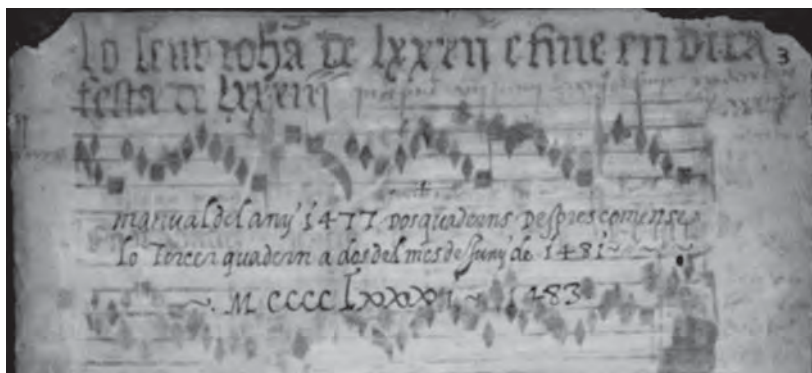
21. Versions lleugerament diferents d'alguns d'aquests textos estan editades a A. Fàbrega Grau, *Pasionario hispánico* (siglos VII-XI), Madrid: CSIC, 1953-1955 (*Monumenta Hispaniae Sacra. Seria litúrgica* ; 6); vegeu també J. Ainaud, «Supervivencias del Pasionario hispánico en Cataluña», *Analecta Sacra Tarraconensia* XXVIII (1955), p.11-24, que tracta justament de fragments de passionaris.

22. Ms. 5067, F.X. ALTÉS I AGUILÓ, «La Tradició codicològica i litúrgica de l'homiliari carolingi de Luculentius a Catalunya: la recensió catalana: inventari i homilies recuperades», *Miscel·lània litúrgica catalana* 18 (2010), p. 71-241 (ms. 5067 descrit a p. 146-150).

restes que ens han arribat, és un acte gairebé sacríleg. I tot i així, des del segle XVI i fins a ben bé el segle XIX, la desmembració fou un acte extraordinàriament habitual²³, i molt particularment en l'àmbit dels arxius. Entre els llibres que es veieren més afectats per aquesta destrossa cal comptar-hi els llibres litúrgics, volums que no només havien quedat antiquats pels canvis d'escriptura o de notació musical, sinó que els nous usos litúrgics fruit del Concili de Trento havien deixat definitivament obsolets. Els arxius eclesiàstics, amb uns recursos econòmics sovint molt minvats –sobretot en zones rurals–, es trobaven amb la necessitat de relligar els diferents volums que produïen –alguns d'ells, com els registres sacramentals i els instruments notariais, sovint molt utilitzats–, i amb un material abundant a l'abast en forma de llibres obsolets. Res més normal que fossin destinats al reciclatge.

Els fragments conservats a la Biblioteca de Catalunya procedents de l'arxiu parroquial de Verdú són un exemple d'aquest procés de reutilització. De fet, a partir de les rúbriques que permetien la identificació dels volums, sembla clar que a partir de finals del segle XVI a l'arxiu es varen dur a terme no una, sinó diverses “campanyes” d'enquadrernació dels volums. Alguns dels fulls conservats duen notes que evidencien que van ser utilitzats successivament com a coberta de volums diferents; per posar només un parell d'exemples:

-el doc. 12-c (M853b) duu una nota en lletra gòtica formada al marge superior amb la inscripció “*Lo sent Johan de lxxxii e fine en dita festa de lxxxiii*”, mentre que una mica més avall, al terç superior, la curosa mà notarial del segle XVII que apareix a la majoria de les cobertes indica “*Manual del any 1477, dos quaderns després comensa lo tercer quadern a dos del mes de juny de 1481*”.

23. E. PELLEGRIN, «Fragments et membra disiecta», *Codicologica*, 3 (1980), p. 70-95 (reimpr. dins E. PELLEGRIN, *Bibliothèques retrouvées: manuscrits, bibliothèques et bibliophiles du Moyen Âge et de la Renaissance*, Paris: CNRS, 1988, pp. 343-364); un bon resum de les raons de la reutilització dels fulls de pergamí dels còdexs en arxius la trobem a M.C. RODRÍGUEZ SUSO, *La monodia litúrgica en el País Vasco*, 3 vols. Biblioteca Musical del País Vasco. (Bilbao Bizkaia Kutxa, 1993; vol. II, pp. 404-405, exhaustiu estudi sobre els fragments musicals.

- al doc. 13-b (M 853c) trobem, en lletra del XVII, el títol "*Manual de notes de l'any 1499 y 1500*"; la mesura del llibre que cobria havia de ser de vora 300 x 210 mm. El mateix fragment, però, va ser reutilitzat més tard com a coberta d'un registre de batejats: a la part central hi trobem enganxada una etiqueta de paper al que havia de ser la zona del llom del nou volum amb una inscripció, en molt lletra ben bé del segle XVIII o principis del XIX i en castellà, que indica "*Bautismos 1570 a 1671 s.p.c.*"; els secs del pergamí indiquen que el llibre "*Bautismos*" havia de mesurar vora 320 x 115 mm, les mesures d'un registre sacramental.

Ben evidentment, per establir conclusions definitives sobre aquest punt caldria un examen detallat de les cobertes en pergamí que continuen protegint els volums de l'arxiu parroquial de Verdú. Amb tot, sembla que es poden registrar com a mínim tres intervencions, que haurien afectat, en diferents mesures, un bon nombre dels volums de l'arxiu parroquial:

- una a finals del segle XVI, caracteritzada per inscripcions en lletra gòtica formada, sovint escrits als marges en blanc dels fulls.
- una segona campanya important durant el segle XVII, que hauria afectat pràcticament tots els volums de l'arxiu, i durant la qual s'haurien reenquadrant alguns volums, i, en alguns casos, s'haurien tornat a retolar alguns dels volums a fi de millorar la legibilitat de la inscripció; posteriorment, durant el segle XVII, s'haurien continuat enquadrant altres volums. Aquests títols porten, de vegades, afegitons que especifiquen si "*están continuats los calendaris de les vendes provant com no's parle en ningú d'ells de lluismes ni senyories*", relatiu, probablement, a algun fet administratiu d'importància per a la parròquia.
- una darrera campanya al segle XVIII o principis del XIX, més limitada, en què es reemplaçaren les cobertes perdudes d'alguns volums.

Els fragments serviren sobretot per cobrir la sèrie de manuals notariais, la més nombrosa, però també els manuals de notes, de format més gran, o els registres sacramentals; en ocasions, tot i que no es conservi cap anotació, la mesura del volum que cobrien pot donar certes indicacions sobre el tipus de llibre que protegiren. La datació dels volums enquadrats s'estén essencialment entre 1477 i 1599, tot i que algun dels volums, com hem vist cobriren també documents de mitjan segle XVII; els títols permeten també saber quins eren els noms dels diferents eclesiàstics responsables de la notaria.

En tot, cas, el que sembla clar és que, en el moment en què Anglès va visitar l'arxiu de Verdú, els fragments que servien de cobertes que van acabar ingressant a la Biblioteca estaven ja desvinculats dels llibres que havien protegit; i això des de feia un cert temps. En confrontar els títols que hi són inscrits amb el contingut dels volums actualment conservats en

24. M.A. FARRÉ TARGA, *L'Arxiu de la parròquia de Santa Maria de Verdú*, Tàrraga: Arxiu històric comarcal, 2002 (Ardèvol); la història de l'arxiu va ser avançada pel mateix autor en un article, «L'arxiu de la parròquia de Santa Maria de Verdú», a *Urtx*, 12, 1999, p. 235-250.

l'arxiu parroquial, inventariats amb cura per Miquel Àngel Farré²⁴, es poden identificar alguns dels volums que els fragments havien cobert. En ocasions, aquests llibres no tenen coberta, o són ara protegits per un altre pergamí. En altres casos, però, les inscripcions no corresponen amb cap dels volums conservats; les cobertes conservades romanen aleshores com a únic vestigi d'un document que va existir i que amb el pas del temps ha desaparegut del seu lloc de conservació original.

ELS MEMBRA DISIECTA DE VERDÚ

Fa uns quants anys, com recordava Ernesto Milano en la introducció a un congrés sobre "fragmentologia"²⁵ –que incloïa, també, un panorama de la investigació sobre fragments en l'àmbit hispànic²⁶–, els fragments de còdexs eren encara relativament negligits a les institucions de conservació. Però en els últims decennis, quan sembla que tots els manuscrits medievals són ja abastament coneguts pel públic investigador –creència probablement errònia–, l'interès per l'estudi dels fragments medievals s'ha afirmat com una línia de treball inqüestionable que interessa especialistes de camps molt diversos, però sobretot de dominis en els quals, per diferents raons, la pèrdua de fonts ha estat més notable, com la música antiga²⁷, la Bíblia²⁸ o la litúrgia. Paral·lelament ha sorgit un nombre de projectes de recerca que es proposa la seva localització i catalogació²⁹; i les tècniques de

25. E. MILANO, «Frammenti di codici e beni librari», «*Fragmenta ne pereant*»: recupero e studi dei frammenti di manoscritti medievali e rinascimentali riutilizzati in legature, Ravenna: Longo, 2000, p. 9-17.

26. J.C. ASENSIO, «Inventari e Catalogazione di Frammenti Liturgico-Musicali nella Penisola Iberica», «*Fragmenta ne Pereant*»..., p.169-176.

27. Els fragments musicals d'origen català han suscitat, des de fa temps, un nombre molt important de treballs, entre els quals els de la musicòloga i historiadora Mari Carmen Gómez Muntané (vegeu la bibliografia que acompanya les descripcions). En l'àmbit de la litúrgia hispana antiga cal destacar la publicació, sota la direcció de Susanna Zapke, del catàleg *Hispania vetus: Manuscritos litúrgico-musicales: de los orígenes visigóticos a la tradición francoromana (siglos IX-XII)*, pr. A.M.Mundó, Bilbao: Fundación BBVA, 2007.

28. Els fragments bíblics en català es recullen en el projecte *Corpus biblicum catalanicum* dirigit per Pere Casanellas, sota els auspicis de l'Associació bíblica de Catalunya <<http://cbcat.abcat.cat/inici.php>>. Sobre els fragments llatins i catalans, v. JESÚS ALTURO I PERUCHO, «*Corpus biblicum medii aevi Cataloniae*. Códices, fragmentos, membra disiecta y referencias librarias», *Memoria Ecclesiae*, en prensa, XXXVIII (2013), p. 69-114.

29. El departament de musicologia del CSIC a Aragó ha llençat dos projectes de catalogació de manuscrits musicals, un dedicat als còdexs i un altre als fragments. Fruit d'aquests projectes és un nombre *in crescendo* de treballs de gran interès, entre els quals, i sense ànim d'exhaustivitat, citaríem els de Susana Zapke (*Fragmentos Litúrgico-Musicales de la Edad Media en archivos de Aragón, S. XI ex.-XIII ex.*, Huesca-Zaragoza: Instituto de Estudios Altoaragoneses (IEA), 2007 (Catalogus Codicum Mutilorum Aragoniensis'), Luis PRENSA VILLEGAS («Fragmentos litúrgico-musicales (ss. XIII-XVI) en el Archivo Histórico Notarial de Daroca (Zaragoza)», *Nassarre* 26 (2010), p. 179-240), Pedro CALAHORRA (*Fragmentos litúrgico-musicales (siglos XIII-XVI) en el Archivo histórico notarial de Daroca (Zaragoza)*, Zaragoza: Institución Fernando el Católico, 2011), David ANDRÉS-FERNÁNDEZ «Fragmentos litúrgico-musicales (siglos XII-XVI) del Archivo Histórico Provincial de Zaragoza (parte 1a)*», *Nassarre* 29 (2013), p.

restauració i reproducció digitals permeten en molt casos arribar a recuperar dades fins fa ben poc impensables³⁰. Jesús Alturo ha publicat regularment un seguit de contribucions que permeten conèixer l'estat de la qüestió en la recerca sobre fragments d'àmbit català³¹. En el domini de la litúrgia, cal destacar –sense, ben evidentment, cap pretensió d'exhaustivitat–, a més dels treballs de Manuel Mundó els de Francesc Xavier Altés³², Joan Bellavista³³, Àngel Fàbrega³⁴, Miquel dels Sants Gros³⁵ o Alexandre Olivar³⁶, que en el seu panorama sobre la investigació en

209-246. En las *Jornadas de Canto Gregoriano* que la Institución Fernando el católico celebra regularment es presenten amb freqüència comunicacions relacionades amb els *membra disiecta*.

30. Només com mostra esmentarem L. PRENSA VILLEGAS, «Nuevas tecnologías aplicadas a la recuperación y restauración de manuscritos y fragmentos sueltos de Música medieval», *IX Jornadas de Canto Gregoriano: Antiphonarium de sanctis. X Jornadas de Canto Gregoriano: De nuevo con los mozárabes*, Zaragoza: Institución Fernando el Católico, 2006, p. 91-111.
31. L'últim d'aquests estudis es troba a J. ALTURO, «La aportación del estudio de los fragmentos y *membra disiecta* de códices a la historia del libro y de la cultura», *Studia in codicum fragmenta* Barcelona: UAB de Paleografia, Diplomática i Codicología, 1999 (Monografies ; 1), p. 11-40 (reprèn una conferència inèdita dictada el 8 de març de 1995 a Sevilla; el mateix volum recull un conjunt d'estudis sobre fragments publicats fins aleshores per l'autor). Alturo ha publicat fa poc un nou balanç, «Les études sur fragments de manuscrits en Espagne. Bilan et considerations diverses», *Revista de história da sociedade e da cultura* 12 (2012), p. 79-112, que recull una ponència presentada al col·loqui *O brilho do fragmento*, celebrat a Coimbra el 12 de novembre de 2008.
32. F. X. ALTÉS I AGUILÓ, «El retall testimonial d'un full d'antifoner visigòtic (s. X-XI) procedent de l'antic arxiu de la seu de Roda d'Isàvena: Madrid, Academia de la Historia, MS 9/4579», *Miscel·lània litúrgica catalana* 9 (1999) p. 33-50; «La Tradició codicològica i litúrgica de l'homiliari carolingi de Luculentius a Catalunya: la recensió catalana: inventari i homilies recuperades», *Miscel·lània litúrgica catalana* 18 (2010), p. 71-241 (ms. 5067, p. 146-150); «Reconstituïció parcial d'un homiliari catalanonorbonès del segle IX-X transmissor de sermons de Cromaci d'Aquileia», *Miscel·lània litúrgica catalana* 21 (2013) p. 41-79.
33. JOAN BELLAVISTA, «Fragments de manuscrits litúrgics del monestir de Sant Pere de les Puel·les, de Barcelona», *Revista catalana de teologia* 8 (1983) 397-402; «Nous fragments de sacramentaris catalans», *Miscel·lània litúrgica catalana*, 2 (1983), p. 49-56.
34. A. FÀBREGA I GRAU, «Antics manuscrits litúrgics de la parròquia de Sant Genís de Vilassar (Barcelona) », *ALMA (Archivum Latinitatis Medii Aevi)*, 26/3 (1956), p. 213-224; «Un calendari litúrgic franco-mossàrab (ss. X-XI) a l'Arxiu de la Catedral de Barcelona», *Acta historica archaeologica medievalia* 22 (2001)
35. M.S. GROS, «El Fragment del Liber Psalmorum hispanic Vic, Mus. Episc., ms. 259», *Revista Catalana de Teologia* 2 (1977), p. 437-452; «Els fragments de sacramentari Vic, Museu episcopal, frag. I/8», *Miscel·lània litúrgica catalana*, 6 (1995), p. 165-175; «Els fragments del *Liber mysticus* de la Canònica de Santa Maria de Manlleu», *Analecta sacra tarraconensis* 71 (1998) p. 343-357; «Fragments d'un responsorial de la catedral de Girona (Barcelona, Arx. Cor. Aragó frag. 8 (olim varia VIII)», *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins* 45 (2004); «El Sacramentari leccionari de Sant Boi de Lluçanès (Vic, Biblioteca Episcopal, frag. I/5)», *Miscel·lània litúrgica catalana* 14 (2006), p. 87-117; «Fragments d'un antifonari de l'ofici diví de Besiers (Tarragona, Arx. Hist. Arxid., Frag. 19/1)», *Miscel·lània litúrgica catalana* 17 (2009), p. 47-81; «Fragment d'un antic responsorial de la catedral de Girona, (Barcelona, Arx. Cor. Aragó frag. I (olim varia VIII)», *Miscel·lània en honor de Josep M. Marquès*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2010, p. 71-74; «Fragments d'un antic breuari coral d'un manuscrit català», *Studia monastica* 55(1) (2013), p. 27-41.
36. A. OLIVAR, «Nou panorama de la investigació de la història de la litúrgia a Catalunya», *Miscel·lània litúrgica catalana* VII (1996), p. 45-102; «Les supervivències litúrgiques autòctones a

història de la litúrgia referencia un gran nombre d'articles dedicats a aquests materials³⁷.

L'interès dels fragments dels quals a continuació es presenta l'inventari, ultra l'intent d'identificació d'alguns dels fragments –que hauria de ser confirmada o rebatuda per especialistes– rau, sobretot, en el fet que representen la supervivència d'una biblioteca litúrgica medieval constituïda per almenys setze volums, que un examen dels fragments conservats encara a l'arxiu de Verdú podria potser contribuir a engrandir. En un moment en que el llibre era molt costós, una biblioteca d'aquesta grandària sembla excepcional; caldria potser interrogar-se el perquè i en quines circumstàncies aquest important conjunt de volums es varen retrobar en aquesta població, si pertanyien a una biblioteca formada *in situ* o si varen ser adquirits posteriorment amb la finalitat justament de servir com a material per a l'enquadrernació. La història d'aquests fragments podria explicar-se en tres temps, que tenen un correlat amb pràctiques de la conservació patrimonial:

- el temps d'ús litúrgic de la biblioteca, que devia estar conservada probablement a finals de l'Edat Mitjana sota la custòdia d'un eclesiàstic responsable dels llibres.
- el temps de l'arxiu, en que l'arxiver de la parròquia es veié obligat a desmembrar els còdexs per poder protegir un arxiu sempre creixent per l'activitat, i en què el material deixà de ser transmissor del text per convertir-se en material de protecció.
- el temps, de nou, de la biblioteca i de la investigació, en què aquells materials considerats menors reprenen la seva vàlua com a transmissors de textos i melodies perdudes i esdevenen objecte, ja no d'ús, sinó de recerca.

Testimoni de l'evolució del criteri respecte al valor dels llibres i a la seva importància material, els fragments aquí conservats ens plantegen també un seguit de qüestions sobre la pràctica dels arxivers i dels bibliotecaris respecte al material del qual tenen la custòdia i la cura. La rellevància que es dóna actualment a la procedència dels materials o a la seva completitud respon a una actitud relativament moderna, que difícilment seria compartida pels professionals de temps anteriors, confrontats a d'altres problemes quotidians, com la manca de recursos i de temps; i, potser, abans de criticar-ne el capteniment, caldria fer un

Catalunya en els manuscrits dels segles XI-XII», *II Congrés litúrgic de Montserrat*, 3. Secció d'història, Montserrat, 1967, p. 21-89; «Un fragment de sacramentari gironí conservat a Heidelberg», *Miscel·lània litúrgica catalana* 9 (1999) p. 73-83; «El sacramentari fragment I/14 de la Biblioteca episcopal de Vic», *Miscel·lània litúrgica catalana* 10 (2001) p. 193-202.

37. Un nombre important de treballs dedicats a la identificació i estudi de fragments d'antics textos litúrgics han estat publicats en les pàgines de la *Miscel·lània Litúrgica Catalana*.

exercici d'humilitat i pensar què podran reclamar les generacions futures als nostres interessos i actuacions.

INVENTARI DELS FRAGMENTS

Nota preliminar

La descripció de cada fragment s'ha dividit en dues parts: una en que es donen dades sobre el fragment conservat, i una altra en què s'intenta identificar les característiques del llibre que havia protegit, a partir de l'anàlisi del fragment i de la comparació amb les dades ofertes per l'inventari de l'arxiu de Verdú.

Tots els documents són en pergamí, i duen un payout a punta seca. La majoria dels fragments han sofert un fort desgast a causa del seu ús, i molt sovint les primeres i darreres línies dels fulls no són llegibles; és per aquesta raó que no s'han indicat. En canvi, s'ha intentat donar notícia de les rúbriques presents al text, tot i que en ocasions només es poden conjecturar. En la descripció del text, les rúbriques principals van en versaletes, si no n'hi havia de principals s'han indicat les secundàries en cursiva; en la del *Liber tradens*, els títols van en cursiva i entre cometes, mentre que les anotacions van entre cometes. Els mots deduïts a partir del context i les llacunes s'han indicat entre claudàtors.

A la fi s'han afegit en apèndix la descripció d'un fragment la procedència del qual és probable, però del qual les dades disponibles no semblen prou definitòries com per incloure'l de manera segura en el corpus de fragments de Verdú, i la d'un acte en pergamí de la mateixa procedència i que havia estat igualment reutilitzat com a coberta, si bé d'una sèrie diferent.

Doc. 1

Passionari. [S. XI].

Ms. 193/13 (f. 17)

Contingut: Full que conté un fragment del Martirologi d'Adon corresponent a les kalendes d'agost, rúbr. [KALENDAS AUGUSTI]; seguit d'un fragment que conté la Passió de San Feliu de Girona, rúbr. PASSIO SANCTI FELICIS MARTIRIS, QUI PASSUS EST GERUNDA CIUITATE SUB DACIANO PRESIDE DIE KAL. AUGUSTI.

Descripció física: 1 f.; 435 x 320 mm (caixa 335 x 255, intercolumni 24 mm, payout a punta seca). Lletre carolina. Restes d'anotacions marginals d'època moderna. Text a 2 cols, 32-33 línies. Rúbriques en vermell, Caplletra en sèpia i vermell, inicials de paràgraf fora de la caixa realçades amb vermelló.

Estat de conservació: recto molt malmès pel fregament, algunes taques.

Edició: A. Fabrega, *Pasionario hispánico*, Madrid-Barcelona: CSIC, 1955, cap. XL §1-9 (vol. II, p. 320-323).

Repertoris: J. Janini, «Fragmentos litúrgicos de Cataluña», *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1 (1978), p. 73-74 (193.14); A. Mundó i A. Gudayol, «Manuscrits altmedievals amb caplletres i altres il·lustracions», *Catalunya Romànica*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1997, vol. XXVI, p. 448.

Liber tradens:

Identificació del volum: Manual de notes, títol “*Manual de notes de 1503 fins en lo any 1514*”.

Mesures del llibre que cobria: ca. 315 x 220 mm.

Sign. top. APV: a l'inventari de la sèrie de llibres de notes de l'APV no hi ha el volum corresponent a aquest període.

Doc. 2

Passionari-homiliari. [s. XI].

Ms. 193/14 (f. 18-19)

Contingut: Un bifoli, amb el text no consecutiu, que conté: al f. 1, un fragment final de la translació de sant Sadurní, i l'inici de la passió de sant Andreu, rúbr.: PASSIO SANCTI ANDREE APOSTOLI ET MARTIRIS, QUI PASSUS EST IN CIVITATE PATRAS SUB EXEM PRESIDE DIE II. KAL. DECEMBRIS; al f. 2 conté el final d'una homilia de sant Gregori sobre sant Andreu (PL 76, 1095B), i al f. 2v un fragment del martirologi d'Adon corresponent a les Kalendas de desembre, rúbr.: KALENDAS DECEMBRIS N[ATALIS SANCTORUM MARTYRUM] CRISANTI [ET DARIAE].

Descripció física: 2 f.; 475 x 310 mm. (caixa 350 x 255, intercolumni 32 mm, pautat a punta seca). Text a 2 cols, 34-35 línies. Lletra carolina. Algunes anotacions marginals d'època tardomedieval. Primera rúbrica en vermelló, 2ª amb les lletres realçades amb vermell; al f. 1 capll. d'entrellaços sobre fons vermell, inicials de paràgraf fora de caixa realçades amb vermelló.

Estat de conservació: f. 1r i 2v malmesos per l'ús, marques d'humitat, marge inferior retallat i malmès

Edició: A. Fabrega, *Pasionario hispánico*, Madrid-Barcelona: CSIC, 1955, cap. L, *Translatio Saturnini*, §3-5 (vol. II, p. 364) [una altra versió], cap. VIIa, *Andreae*, §1-6, lín. 2 (vol. II, p. 59-61); Gregori, *Homilia V, habita ad populum in basilica beati Andrea apostoli*, §2-4.

Repertoris: A. Mundó i A. Gudayol, “Manuscrits altmedievals amb caplletres i altres il·lustracions”, *Catalunya Romànica*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1997, vol. XXVI, p. 448.

Liber tradens:

Identificació del volum: Manual de notes, títol “*Manual de notes de 1490 fins 1496*”, al damunt “1490-1496”.

Mesures del llibre que cobria: ca. 320 x 270 mm.

Sign. top. APV: Potser 191/1, «*Jacobi Arboç regentum animarum curam nec eorum instrumentorum notariam ville Verduni per? venerabili ac provido domino Petro Altissen decretorum doctorem eiusdem vicario perpetuo ac notario manuale sequitur die vicesima octava mesis junii incoatus[...] 1490-1496*» (però el volum fa 215 x 150 mm, i actualment ja està cobert).

Doc. 3

Homiliari. [s. XI].

Top.: Ms. 193/28 (f. 35)

Contingut: Meitat superior d'un foli que conté el final d'una homilia de Beda sobre sant Joan Baptista (PL 94, 0049D), i part d'una homilia de sant Severià sobre els sants Innocents, rúbr. IN NATALE INNOCENTUM (PL 95 1174B).

Descripció física: Mig f.; 220 x 320 mm (caixa □ x 255, intercolumni 30 mm). Lletre carText a 2 cols., resten fins a 17 línies. Lletre carolina. Anotacions marginals s. XV. Rúbriques en vermell o sobreratllades en vermell, inicials fora columna realçades en vermelló.

Estat de conservació: recto malmès per una taca d'humitat.

Repertoris: J. Janini, "Fragmentos litúrgicos de Cataluña", *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1 (1978), p. 73-74.

Liber tradens:

Identificació del volum: Manual notarial, títol "*Francesch Vila, Manual dels 18 de abril de 1502 fins a 3 de abril 1503*" a continuació nota "Ja está mirat y continuat los calendaris fan per causes pies en lo memorial de dits calendaris y mes estan continuats los calendaris de les vendes quant com nos parle en ningú dels de lluismes ni senyories".

Mesures del llibre que cobria: ca. 220 x 160 mm.

Sign. top. APV: a l'inventari de la sèrie de manuals notarians de l'APV falta el volum corresponent a aquest període.

Doc. 4

Passionari. [S. XI].

Top.: Ms. 193/29 (f. 36)

Contingut: Part superior esquerra d'un full que inclou una columna i una petita part de la segona; conté un fragment d'una passió sant Crispí i sant

Crispinià (una part represa al *Liber Responsalis* de sant Gregori, PL 78 0808D) i un fragment de la passió de Sant Vicenç (BHL 8620).

Descripció física: Fragment; 355 x 220 mm (caixa [] x [290], intercolumni 20 mm). Text a 2 cols., es conserven 31 línies. Lletre carolina. Restes d'anotacions tardomedievals. Rúbriques i sobreratllats en vermell, restes d'una caplletra.

Estat de conservació: Molt malmès, marques d'ús i d'humitat

Liber tradens:

Identificació del volum: Manual notarial, títol molt poc llegible "[...]1496 [...] juny y acabats [...] 1499 [...] estan continuats [los calendaris de les] vendes per tant com nos parle en ningú dells de lluïsmes ni senyories", al marge 1496-97-98".

Mesures del llibre que cobria: ca. 220 x 160 mm.

Sign. top. APV: Potser 55/1 3 fragments d'un manual notarial, 1497-1499 i 55/2 fragment d'un manual notarial, 1496-1497 (220 x 160 mm).

Doc. 5

Passionari. [Finals s. XI].

Top.: Ms. 193/24-26 (f. 31-33)

Descripció física general: 3 fragments; ca. 455 x 320 mm (caixa 365 x 260mm, intercolumni 30-35 mm).. Text a 2 columnes, 35-36 línies. Lletre carolina. Inicials realçades amb tinta vermella fora de la columna.

a. (f. 31) *Contingut:* Un full que conté un fragment de la passió de sant Tomàs (personatges Karisius, l'apòstol Tomàs, el rei, i el mag Sicardus).

Descripció física: Fragment que comprèn la part superior esquerra d'un full; 355 x 220 mm (caixa [] x [290], intercolumni 32 mm).

Estat de conservació: Verso malmès per l'ús; marge inferior i marge lateral extern molt mutil·lats, plecs que delimitaven la coberta segats i oberts amb pèdrua de pergamí. Restaurat.

Edició: cf. Max Bonnet, "De miraculis beati Thomae", *Acta Thomae graece partim cum novis codicibus contulit partim primus edidit*, Lipsiae, 1883, p. 115-116.

Liber tradens:

Identificació del volum: Manual notarial, títol "Manual regit per m^o Pere Ratera y m^o Berenguer Ramon preveres regint la cura de animes y la notaria per m^o Barthomeu Llobet, vicari perpetuo comensant en lo any mil sinccents y tretze als vintiquatre de juny y acabant en lo mes de janer de mil sinccents y quatorze [] los calendaris de les vendes l[] la cuant com nos parle en ningú d'ells de lloïsmes ni senyories [] 1513 y [1514]", al lloc on era el lloc "1514".

Mesures del llibre que cobria: ca. 230 x 160 mm

Sign. top. APV: 192/1 "*Petri Ratera regentis animarum necnon corum instrumentorum notariam ville Verduni pervenerabili ac discreyo Bartholomeu Lobet vicario perpetuo eiusdem ville ac notario manuale sequint vicesima quarta mensis junii anno a nativitate domini ...*". 1513-1514 (220 x 160 mm); actualment embolicat amb un fragment de còdex medieval, juntament amb el 191/2, 191/3 i 191/4.

b. (f. 32) *Contingut:* un foli, que conté un fragment de la passió de sant Nicolau.

Descripció física: 1 f.; 430 x 330 mm (360 x 260 mm, intercolumni 30 mm). 36 línies. Anotacions marginals s. XV.

Estat de conservació: Verso malmès per l'ús; marge inferior i superior retallats, però sense pèrdua de text, marques dels plecs de la coberta. Restaurat.

Edició: Giovanni Diacono di Napoli, "*S. Nicolai episcopi Myrensis vita*", dins B. Mombrizio, *Sanctuarium seu Vitae sanctorum*, Paris, 1910, vol. II, p. 296-309.

Liber tradens:

Identificació del volum: Manual notarial, títol "*Manual dels 17 de abril de 1503 fins a 25 de abril de 1505*", a continuació una nota "*Sols y he trobat ab dos o tres notes estes paraules: salva potestate □ y estan continuats los calendaris de les vendes quant com nos parle en ningú d'ells de lluismes ni senyories*".

Mesures del llibre que cobria: ca. 230 x 170 mm.

Sign. top. APV: a l'inventari de la sèrie de manuals notariais de l'APV falta el volum corresponent a aquest període.

c. (f. 33) *Contingut:* Un full que conté un fragment del martiri de sant Ponç (diàleg entre Ponç i l'emperador Claudi).

Descripció física: 1 f.; 455 x 320 mm (360 x 260 mm, intercolumni 30 mm), 35 línies.

Estat de conservació: Verso malmès per l'ús i la humitat; marge inferior i superior retallats, però sense pèrdua de text, marques dels plecs de la coberta. Restaurat.

Edició: "*Vita auctore Valerio teste oculato ex variis vetustus codicibus mss. Pontius romanus, martyr Cimellensis in Alpibus maritimis*", *Acta sanctorum* cap. III (14 maig) (<<http://www.heiligenlexikon.de/ActaSanctorum/>>).

Liber tradens:

Identificació del volum: Manual de notes, títol "*Manual de l'any 1486 fins en lo any 1498*", precedint el títol "*MCCCCCLXXXVI*", a l'espai en blanc de l'intercolumni "*1486 fins a 1498*".

Mesures del llibre que cobria: ca. 315 x 200 mm.

Sign. top. APV: a l'inventari de la sèrie de llibres de notes de l'APV falta el volum corresponent a aquest període.

Doc. 6

Antifonari de l'ofici. [Finals del segle XI]

Top.: M 1451/1

Contingut: Fragment que conté responsoris per a la festa de Sant Joan Baptista. Hi ha una verbeta que el copista designà com a *Prosa*.

Descripció física: 2 f. (1 foli i un petit fragment que no semblen del mateix manuscrit); 310 x 220 i 45 x 115 mm (caixa 265 x 190 mm). Escriptura tirada; 14 línies de text i música. Lletra carolina. Text unit per una línia vermella; caplletres en vermell, realçades amb groc safrà. Notació neumàtica catalana sense pauta; El fragment presenta notació aquitana sobre tetragrama marcat en sec; en el fragment, presència de *custa* i clau de Fa.

Estat de conservació: Molt malmès per l'ús el desgast d'una de les cares dificulta la identificació dels textos.

Repertoris: S. Zauner, *Manuscrits musicals litúrgics pretridentins de les seccions de Música i Manuscrits de la Biblioteca de Catalunya*, Barcelona, 2012; J. Janini, *Manuscritos litúrgicos de las Bibliotecas de España*, Burgos: Aldecoa, 1980, p. 76; I. Fernández de la Cuesta, *Manuscritos y Fuentes Musicales en España. Edad Media*, Madrid: Alpuerto, 1980, p. 70; J. Garrigosa, *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII*, Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003, p. 107.

Referències: H. Anglès, *La música a Catalunya fins el s. XIII*, Barcelona: IEC, Biblioteca de Catalunya, 1935, p. 178; R. Donovan, *The Liturgical Drama in Medieval Spain*, Toronto: Pontifical Institute of Medieval Studies, 1958, p. 201; A. Olivar, "Les supervivències litúrgiques autòctones a Catalunya en els manuscrits dels segles XI-XII", *II Congrés Litúrgic de Montserrat*, III, Montserrat, 1967, [64];

Nota: Donat que Verdú fou un priorat de Poblet, Anglès opina que el foli podria provenir d'aquest monestir.

Liber tradens:

Identificació del volum: Manual notarial? (per les mesures), anotació "ccccxvi".

Mesures del llibre que cobria: ca. 225 x 165 mm

Sign. top. APV: No identificada.

Doc. 7

Antifonari de l'ofici. [Inicis del segle XIII]

Top.: M 1451/2

Contingut: Fragment que conté responsoris per a la festa de Santa Cecília, rúbr. *RESPONSORIA DE SANCTA CECILIA*.

Descripció física: 1 f.; 325 x 265 mm (caixa 290 x 195 mm). Escriptura tirada, 14 línies de text i música. Lletre carolina de transició. Text unit amb una línia vermella; caplletra en tinta realçada amb vermell, verd i groc, inicials en vermell realçades amb groc safrà. Notació aquitana de punts sobre tetragrama marcat en sec amb un ratlla vermella i una groga; presència de *custa* i de claus de Fa i Do.

Estat de conservació: Recto molt malmès per l'ús, que dificulta la lectura.

Repertoris: S. Zauner, *Manuscrits musicals litúrgics pretridentins de les seccions de Música i Manuscrits de la Biblioteca de Catalunya*, Barcelona, 2012; J. Janini, *Manuscritos litúrgicos de las Bibliotecas de España*, Burgos: Aldecoa, 1980, p. 76; I. Fernández de la Cuesta, *Manuscritos y Fuentes Musicales en España. Edad Media*, Madrid: Alpuerto, 1980, p. 70; J. Garrigosa, *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII*, Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003, p. 107.

Referències: H. Anglès, *La música a Catalunya fins el s. XIII*, Barcelona: IEC, Biblioteca de Catalunya, 1935, p. 178; R. Donovan, *The Liturgical Drama in Medieval Spain*, Toronto: Pontifical Institute of Medieval Studies, 1958, p. 201.

Nota: Donat que Verdú fou un priorat de Poblet, Anglès opina que el foli podria provenir d'aquest monestir

Liber tradens:

Identificació del volum: Registre sacramental? (per les mesures), rúbr. ["Bapt."?].

Mesures del llibre que cobria: ca. 330 x 130 mm

Sign. top. APV: No identificada.

Doc. 8

Proser-troper. [S. XIII].

Top.: M 1451/3

Contingut: Fragment de 4 folis que conté trops per als oficis de les festes de Sant Agustí, l'Epifania i la Purificació de la Verge.

Descripció física: 4 f.; 350 x 230 mm (caixa 225 x 148 mm). Escriptura tirada, 10 línies de text i música. Lletre carolina de transició. Rúbriques en vermell; caplletres en vermell amb lleugera filigrana. Notació aquitana de punts sobre tetragrama marcat en sec amb un ratlla vermella i una groga. Presència de *custa* i de claus de Fa i Do.

Estat de conservació: Malmès per l'ús a les cares que havien estat a la part externa de la Roberta, el desgast en algun dels folis dificulta la lectura.

Repertoris: S. Zauner, *Manuscrits musicals litúrgics pretridentins de les seccions de Música i Manuscrits de la Biblioteca de Catalunya*, Barcelona, 2012; J. Janini, *Manuscritos litúrgicos de las Bibliotecas de España*, Burgos: Aldecoa, 1980, p. 76; I. Fernández de la Cuesta, *Manuscritos y Fuentes Musicales en España. Edad Media*, Madrid: Alpuerto, 1980, p. 70; J. Garrigosa, *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII*, Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003, p. 108.

Referències: H. Anglès, *La música a Catalunya fins el s. XIII*, Barcelona: IEC, Biblioteca de Catalunya, 1935, p. 178; R. Donovan, *The Liturgical Drama in Medieval Spain*, Toronto: Pontifical Institute of Medieval Studies, 1958, p. 201; A. Mundó, "El Proser-Troper Montserrat 73", *Liturgica*, 3, Montserrat, 1966, pp. 68-70; M.S. Gros, *Els Tropers Proser de la catedral de Vic. Estudi i edició*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1999, p. 110; M.C. Gómez Muntané, *La música medieval en España*, Kassel: Reichenberger, 2001, p. 47.

Nota: Garrigosa el denomina Antifonari. Donat que Verdú fou un priorat de Poblet, Anglès opina que els fulls podrien provenir d'aquest monestir, mentre que Mundó indica que prové de la canònica agustiniana de Verdú. Gros opina que fou copiat a Vic.

a. Contingut: rúbr. ALIA PROSA.

Descripció física: 1 foli.

Liber tradens:

Identificació del volum: Manual notarial, títol "Manual de M^o Bernat de S. Juan, vicari per m^o Pere Altissent, vicari perpetuo que comense al 29 de juny de 1477 y acabe als 29 de desembre de dit any, y comense als 2 de janer de 1478 y acabe als 19 de maig de dit any de 1478"

Al damunt "Està cercat i mirat per los negocis de la [... manera]" i "Està cercat i mirat per los actes de causes pias, beneficis, [] comunitat y los [] que contenen ja estan continuats en memorials"; Precedit per una llarga nota amb lletra gotica formada del s. XVI: "mccccclxxviii per Bernardum de Sancto Joan per Petro Altissent, vicario presbitero".

Mesures del llibre que cobria: ca. 225 x 170 mm, llom ca. 10 mm.

Sign. top. APV: 51/2, Manual notarial 27 de juny 1477-9 de maig 1478. (se).

b. Contingut: rúbr. TROPUS IN DIE EPIPHANIA DOMINI.

Descripció física: 1 foli.

Liber tradens:

Identificació del volum: Manual notarial? (per les mesures).

Mesures del llibre que cobria: ca. 225 x 170 mm .
Sign. top. APV: no identificada.

c. *Contingut:* rúbr. TROPUS IN PURIFICATIONE SANCTE MARIE.

Descripció física: 1 foli.

Estat de conservació: molts forats.

Liber tradens:

Identificació del volum: Manual notarial, títol “Manual primer fet per m^o Barthomeu Minguell, prevere, per m^o Thomeu Llobet, vicari perpetu de la present vila de Verdú, comensant als set de nohembre de l’any mil sincents y vint y acabant als derrers de janer de 1530, del qual manual ja están continuats los chalendaris de les [vendes provant com no’s] parte en [ningunes] d’elles de lloisme ni senyories”, nota afegida “Està mirat lo present manual per tots los partits que fan per a la comunitat beneficis y altres causes pies, estan ja en lo memorial trets y continuats”. Precedit per una nota de mà del s. XVII “Ab anno 1520 vsque [ad annum] 1530 et □”; d’una altra mà i molt esborrat “[Minguell ...] Llobet 1426 fins □”.

Mesures del llibre que cobria: ca. 220 x 165 mm

Sign. top. APV: 198 /1, Manual notarial 7 de novembre 1520-25 de gener 1530.

d. *Contingut:* rúbr. TROPUS IN NATALE SANCTI AUGUSTINI, TROPUS IN NATIVITATE SANCTE □.

Descripció física: 1 foli

Liber tradens:

Identificació del volum: Manual notarial? (per les mesures).

Mesures del llibre que cobria: ca. 225 x 165 mm - molts forats

Sign. top. APV: no identificada.

Doc. 9

Antifonari de l’ofici. [Inicis del segle XIII]

Top.: M 1451/4

Contingut: Fragment que conté antífones per l’any i per la festa de Sant Pere, rúbr. “Per totum annum”, “Similiter”.

Descripció física: 1 f.; 320 x 235 mm (224 x 145 mm). Escriptura tirada, 10 línies de text i música. Lletre carolina de transició. Anotacions marginals tardomedievales. Caplletres en vermell. Notació aquitana de punts sobre tetragrama marcat en sec amb un ratlla vermella i una groga; presència de *custa* i clau de Fa.

Estat de conservació: Molt malmès, a la zona del llom forats per l'ús. Restaurat
Repertoris: S. Zauner, *Manuscrits musicals litúrgics pretridentins de les seccions de Música i Manuscrits de la Biblioteca de Catalunya*, Barcelona, 2012; J. Janini, *Manuscritos litúrgicos de las Bibliotecas de España*, Burgos: Aldecoa, 1980, p. 76; I. Fernández de la Cuesta, *Manuscritos y Fuentes Musicales en España. Edad Media*, Madrid: Alpuerto, 1980, p. 70; J. Garrigosa, *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII*, Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003, p. 108

Referències: H. Anglès, *La música a Catalunya fins el s. XIII*, Barcelona: IEC, Biblioteca de Catalunya, 1935, p. 178; R. Donovan, *The Liturgical Drama in Medieval Spain*, Toronto: Pontifical Institute of Medieval Studies, 1958, p. 201;

Nota: És molt semblant a M 1451/3. Com en el cas anterior, donat que Verdú fou un priorat de Poblet, Anglès opina que el foli podria provenir d'aquest monestir.

Liber tradens:

Identificació del volum: registre sacramental, títol "*Manual dels òbits de l'any 1530 fins en lo any 1539*" "1530 fins a 1539". afegit: "Està mirat y vist" i altres notes marginals del s. XVII (llestes, etc); afegit al s. XVIII: "3o" "4o" "5o" al voltant dels noms.

Mesures del llibre que cobria: ca. 320 x 120 mm

Sign. top. APV: a l'inventari de la sèrie de llibres d'òbits de l'APV falta el volum corresponent a aquest període.

Doc. 10

Gradual. [S. XIII]

Top.: M 1451/5

Contingut: Fragment que conté cants del propi de la missa de Setmana Santa i de les festes de Sant Feliu, Sant Marcel, Santa Prisca.

Descripció física: 3 f. (1 bifoli i 1 foli); 350 x 250 mm (caixa 228 x 150 mm). 10 línies de text i música. Lletre gòtica de transició carolina. Anotacions marginals tardomedievals. Caplletres en vermell amb petita filigrana blava, inicials en vermell. Notació aquitana pre-quadrada sobre tetragrama marcat en sec amb un ratlla vermella i una groga; presència de *custa* i clau de Fa.
Estat de conservació: Malmès per l'ús. Restaurat.

Repertoris: S. Zauner, *Manuscrits musicals litúrgics pretridentins de les seccions de Música i Manuscrits de la Biblioteca de Catalunya*, Barcelona, 2012; J. Janini, *Manuscritos litúrgicos de las Bibliotecas de España*, Burgos: Aldecoa, 1980, p. 76; I. Fernández de la Cuesta, *Manuscritos y Fuentes Musicales en España. Edad Media*, Madrid: Alpuerto, 1980, p. 70; J.

Garrigosa, *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII*, Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003, p. 108-109.

Referències: H. Anglès, *La música a Catalunya fins el s. XIII*, Barcelona: IEC, Biblioteca de Catalunya, 1935, p. 178; R. Donovan, *The Liturgical Drama in Medieval Spain*, Toronto: Pontifical Institute of Medieval Studies, 1958, p. 201; J. Bellavista, "L'Antifoner de la missa de Sant Romà de les Bons", *Monumenta Andorrana*, 6. Andorra: Casal i Vall, 1979, [10].

Nota: Provenen de Verdú (Lleida). Donat que fou un priorat de Poblet, Anglès opina que el foli podria provenir d'aquest monestir.

a. Contingut: rubr. FERIA III^a.

Descripció física: 1 foli.

Liber tradens:

Identificació del volum: Manual notarial, títol "*Manual fet per m^o Barthomeu Minguell preveré y vicari perpetuo de la present vila de Verdú comensat als desset del mes de jener de mil sincents cinquanta y vuyt y acabant als vint y u e octubre de mil sinccents y sexanta de la qual manual ja estant continuats los calendaris de les vendes provant com no's [parle] en ningunes d'elles de lloismes ni senyories directes*", "1558, 1559, 1560" "1558, 1559, 1560"; precedit d'una nota s. XVII: "In [presente] manuali sub calendario □ marcii 1558 est □".

Mesures del llibre que cobria: ca. 245 x 165 mm.

Sign. top. APV: potser 201 /1, Fragments de manuals notariais, 1552-1560.

b. Contingut: rúbr. IN NATALE SANCTE PRISCE OFFICIUM, IN NATALE SANCTI FELICIS IN PINCIS, IN NATALE SANCTI MARCELLI.

Descripció física: 1 bifoli.

Liber tradens:

Identificació del volum: Manual de notes "1537, 1538, 1539, 1540 fins en agost".

Mesures del llibre que cobria: ca. 330 x 240 mm

Sign. top. APV: 142 /5, Manual notarial, 24 de gener 1537-24 d'agost de 1540.

Doc. 11

Saltiri. [Principis s. XIV].

Top.: M 1451/6

Contingut: Bifoli intern d'un quadern que conté els psalms 42-45, i les antífoes *Auditor in tribulatione* i *Eructavit cor meum* precedint els salms 45 i 43, respectivament.

Descripció física: 2 f. (1 bifoli); 235 x 180 mm. Lletre gòtica. Caplletres alternades en blau i en vermell amb lleugera filigrana, inicials en vermell. Notació aquitana pre-quadrada sobre ratlla vermella; presència clau de Fa.

Estat de conservació: Malmès, el desgast dificulta la lectura.

Repertoris: S. Zauner, *Manuscris musicals litúrgics pretridentins de les seccions de Música i Manuscrits de la Biblioteca de Catalunya*, Barcelona, 2012; J. Garrigosa, *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII*, Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003, p. 109; J. Janini, *Manuscris litúrgics de las Bibliotecas de España*, Burgos: Aldecoa, 1980, p. 76; I. Fernández de la Cuesta, *Manuscris y Fuentes Musicales en España. Edad Media*, Madrid: Alpuerto, 1980, p. 70.

Referències: H. Anglès, *La música a Catalunya fins el s. XIII*, Barcelona: IEC, Biblioteca de Catalunya, 1935, p. 178; R. Donovan, *The Liturgical Drama in Medieval Spain*, Toronto: Pontifical Institute of Medieval Studies, 1958, p. 201.

Nota: Prové de Verdú (Lleida). Donat que fou un priorat de Poblet, Anglès opina que el foli podria provenir d'aquest monestir.

Liber tradens:

Identificació del volum: manual notarial, títol “Manual de m^o Jaume Lleguares, vicari per m^o Pere Altissent, vicari perpetu, comensant als 28 de juny 1486 y fenent als 23 de desembre de dit any y comense als 28 de desembre de 1487 y acabe als 26 de maig de dit any de 1487”, “1486-1487”; nota “Ja están continuats los partits que fan a causes pies en lo memorial”; precedit per una nota s. XVII: “MCCCCLXXXVI / MLXXXX sexti / 1486 Leguares vicarius”.

Mesures del llibre que cobria: ca. 235 x 165 mm.

Sign. top. APV: potser 54 /4, “Manuale inceptum per me Jacobum Lleguares presbiterum vicarium et notarium publicum ecclesie ville Verduni [...] 1486”; APV 54/7, Fragment de manual notarial, 24 de desembre de 1486-20 de febrer de 1487; APV 54/5, Fragment de manual notarial, 23 de febrer-26 de maig de 1487.

Doc. 12

Antifonari de la missa. [s. XIV]

Top.: M 853b

Contingut: Fragment que conté repertori a tres veus de l'ordinari de la missa i l'antífona *Ave Regina Caelorum* en polifonia.

Descripció física: 8 f. (3 bifolis i dos fragments de foli; Restes de foliació antiga a tinta); 225 x 160 mm (190 x 130 mm). 6 línies de text i música.

Lletra gòtica quadrada. Anotacions marginals. Caplletres en vermell. Notació mensural de l'*Ars Nova*; presència de *custa* i de claus de Do.

Estat de conservació: El desgast i la presència d'anotacions posteriors en dificulten la lectura.

Repertoris: S. Zauner, *Manuscripts musicals liturgicals pretridentins de les seccions de Música i Manuscrits de la Biblioteca de Catalunya*, Barcelona, 2012; I. Fernández de la Cuesta, *Manuscriptos y Fuentes Musicales en España. Edad Media*, Madrid: Alpuerto, 1980, p. 63; no a RISM; DIAMM<<http://www.diamm.ac.uk/jsp/Source.jsp?navToggle=1&sourceKey=3947>>; Medieval Music Database: <<http://www.lib.latrobe.edu.au/MMDB/Mss/BARCAB.htm>>

Referències: M.C. Gómez Muntané, "Neue Quellen mit mehrstimmiger geistlicher Musik des 14. Jahrhunderts in Spanien", *Acta Musicologica* L (1978), p. 208-216; M.C. Gómez Muntané, "Musique et musiciens dans les chapelles de la maison royale d'Aragon (1336-1413)", *Musica Disciplina*, XXXVIII (1984), p. 67-86 (p. 78 i ss.); M.C. Gómez Muntané, *La Música en la Casa Real Catalano-aragonesa 1336-1432*, Barcelona: Bosch, 1979, vol. II, p. 5; M.C. Gómez Muntané, *La música medieval en España*, Kassel: Reichenberger, 2001, pp. 247, 248, 254, 255, 256; M.S. Cuthbert, *Trecento fragments and polyphony beyond the codex*, Cambridge (MA): Harvard University, 2006, p. 280, 432, 480.

a. Contingut: (f. 1)

Descripció física: fragment de foli (llenca vertical d'un terç de full, marge extern).

Liber tradens:

Identificació del volum: Nota en lletra en lletra gòtica, poc llegible per l'ús, i tallada.

Mesures del llibre que cobria: ca. [225] x 165 mm; havia servit de reforç.

Sign. top. APV: No identificada.

b. Contingut: (f. 2, 11), conté un fragment del *Credo* i de l'*Agnus Dei*.

Descripció física: 1 bifoli.

Liber tradens:

Identificació del volum: Manual notarial, "Manual de m^o Bernat de sanct Joan vicari per m^o Pere Altissent, vicari perpetuo dels sinch de janer fins als quinze de desembre de l'any de mil quatrecentys vuytanta y quatre, dich MCCCCCLXXXIII dich 1484", a continuació nota llarga: "Ja es mirat y està continuat los partits que fan a causes pies, beneficis, monestirs i altres llocs en lo memorial"; afegit al damunt: "CCCCCLXXXIII", a continuació "1484".

Mesures del llibre que cobria: ca. 225 x 165 mm.
Sign. top. APV: 58/2, Manual notarial 1484. (se).

c. *Contingut:* (f. 3, 10) conté un fragment del *Credo* i de l'*Agnus Dei*, que continuen i precedeix els anteriors.
Descripció física: 1 bifoli.

Liber tradens:

Identificació del volum: Manual notarial a continuació en lletra del s. XVII “Manual del any 1477, dos quaderns després comensa lo tercer quadern a dos del mes de juny de 1481” “a sinch quaderns y mig comense lo any 1483 y dure [fins a la ffi del manual a 20 de desembre]” nota “MCCCCLXXXI” “1481”, a continuació nota en lletra gòtica “lo sent Johan del LXXXII e fine en dita festa de LXXXIII”, “inceptum vii junii lxxxii et finit xx decembris lxxxiii”.

Mesures del llibre que cobria: ca. 225 x 160 mm.

Sign. top. APV: Potser la primera part APV 51/1, Manual notarial 10 de juliol -27 [d'agost] 1477. (se).

d. *Contingut:* (f. 5, 8) conté un fragment del *Glòria* i de l'*Agnus Dei*.
Descripció física: 1 bifoli

Liber tradens:

Identificació del volum: Manual notarial “Manual del primer de jener de 1485 fins en noembre de dit any y del primer de jener de any 1486 fins als 14 de juny de dit any de 1486”, afegit “1485 y 1486””, “cccclxxxv-vi” “inceptum primum januarii aº lxxxv et finit xvi 9re / xiii junii aº lxxxvi”

Mesures del llibre que cobria: ca. 230 x 165 mm.

Sign. top. APV: 54/2, Manual notarial 1485; 54/3, Manual notarial, 1585; 1/8, Manual notarial, Manual notarial 1486. (se).

e. *Contingut:* conté un fragment de l'*Ave regina caelorum*.
Descripció física: fragment de foli (llenca vertical d'un terç de full, marge extern).

Liber tradens:

Identificació del volum: Manual notarial?.

Mesures del llibre que cobria: ca. [225] x 165 mm.

Sign. top. APV: No identificada.

Doc. 13

Antifonari de la missa. [Finals s. XIV-inici s. XV]

Top.: M 853c-d

Contingut: Fragment que conté repertori de l'ordinari de la missa en polifonia.

Descripció física: 7 f. (3 bifolis i un foli; foliació moderna a tinta); 350 x 240 mm. 8 línies de text i música. Lletre gòtica cursiva. Nombroses anotacions. Part del text (tenor) en vermell; caplletres en vermell amb filigrana vermella, inicials altes de cintes amb petita ornamentació, inicials realçades amb groc safrà. Notació mensural de l'*Ars Nova* sobre pauta vermella; notes colorejades; Presència de *custa* i de claus de Fa i Do.

Estat de conservació: molt desgastat, el desgast dificulta la lectura

Repertoris: S. Zauner, *Manuscrits musicals litúrgics pretridentins de les seccions de Música i Manuscrits de la Biblioteca de Catalunya*, Barcelona, 2012; no a RISM; DIAMM <<http://www.diamm.ac.uk/jsp/Source.jsp?navToggle=1&sourceKey=3948>>; Medieval Music Database, <<http://www.lib.latrobe.edu.au/MMDB/Mss/BARCAC-D.htm>>; I. Fernández de la Cuesta, *Manuscrisos y Fuentes Musicales en España. Edad Media*, Madrid: Alpuerto, 1980, p. 63.

Referències: M.C. Gómez Muntané, "Neue Quellen mit mehrstimmiger geistlicher Musik des 14. Jahrhunderts in Spanien", *Acta Musicologica* L (1978), p. 208-216 (p. 211-215); M.C. Gómez Muntané, *La Música en la Casa Real Catalano-aragonesa 1336-1432*, Barcelona, Bosch, 1979, vol. II, p. 6; M.C. Gómez Muntané, "Musique et musiciens dans les chapelles de la maison royale d'Aragon (1336-1413)", *Musica Disciplina*, XXXVIII (1984), p. 67-86 (p. 78 i ss.); M.C. Gómez Muntané, *La música medieval en España*, Kassel: Reichenberger, 2001, p. 247, 249, 250, 254, 255, 256, 258 i 261; Andrew Tomasello, "A Footnote on Aragonese Mass Manuscripts and the Decline of the Great Court Theory of Music History", *Musica Disciplina* 49, (1995), p. 95-119.

Nota: segons Gómez Muntané, la mesura del codex i la cura amb què fou escrit suggereixen que el manuscrit va pertànyer a una institució important, com la Capella Real.

a. Contingut: (f. 1, 4) conté el *Kyrieleyson*. i una variació de l'*Agnus Dei*.

Descripció física: 1 bifoli.

Liber tradens:

Identificació del volum: Manual notarial, títol "*Manual del tems de m^o Pere Florejachs servint de vicari, comensant als vintysinch de juny de mil quatrecentys noranta y nou y acabant als vintynou de maig del any de mil y sincentys de lo qual temps están continuats los calendaris de les vendes provant com no's parle en ningú d'ells de lluismes ni senyories*"; al lloc on era el lloc "florejachs".

Mesures del llibre que cobria: ca. 230 x 155 mm.

Sign. top. APV: Potser 57/1, Manual notarial 29 de juliol de 1499-13 de juny de 1501. (se).

b. Contingut: (f. 2-3), variació del *Gloria*.

Descripció física: 1 bifoli, al marge inferior intern hi ha un fragment afegit per modificar la música de la darrera línia.

Liber tradens:

Identificació del volum: Manual de notes, títol “*Manual de notes de l’any 1499 y 1500*”; al lloc on era el llom, teixell en paper d’un segon ús com a coberta “*Bautismos 1570 a 1671 s.p.c.*”

Mesures del llibre que cobria: 300 x 210 mm (com a manual de notes) 320 x 115 (com a registre de baptisme)

Sign. top. APV: Potser 138/4, “*Liber notularum vicarie Verduni inceptus per me Petrus Florejax vicarius perpetus dicte vicarie Veruni 1499-1500*” (310 x 225) (se); o bé 301/1, Baptismes 1570-1671 (320 x 115).

c. Contingut: (f. 5, 7), conté el *Credo*.

Descripció física: 1 bifoli

Liber tradens:

Identificació del volum: Manual notarial, títol “*Mº Matheu Sevid per Pere Florejachs. Manual des 25 de juny de 1500 fins als 16 de juny de 1501 dich mil sincents y hu estant ja mirats los calendaris ...*”

Mesures del llibre que cobria: ca. 235 x 160 mm.

Sign. top. APV: 260/6, Manual notarial 1500-1501. (se).

d. Contingut: (f. 6), continua el *Credo* del full anterior.

Descripció física: foli.

Liber tradens:

Identificació del volum: Registre sacramental, títol, “*Manual dels batejats de l’any 1502 comensant al primer de maig fins a dos de abril de 1508 de mº Francesch Vila regint sa cura*”.

Mesures del llibre que cobria: ca. 350 x 120 mm.

Sign. top. APV: a l’inventari de la sèrie de llibres de baptisme de l’APV falta el volum corresponent a aquest període.

e. Contingut: (f.) conté *Kyrieleison*, *Credo*, *Hosanna*.

Descripció física: 2 f., dels quals un fragment.

Liber tradens:

Identificació del volum: Manual notarial, títol “*Mº Pere Florejachs. Manual dels 25 de juny 1501 fins als 15 de abril de mil y sincents dos,*

dich 1502, ja estan mirats los calendaris ...".
Mesures del llibre que cobria: ca. 240 x 170 mm.
Sign. top. APV: 55/3, Manual notarial, fragments 1501-1502.

Doc. 14

Gradual. [S. XV].

Top.: M 1451/7

Contingut: Fragment que conté cants per a la missa del dia de Pentecostés; el fragment de bifoli conté el Prefaci d'aquest dia.

Descripció física: 3 f. (1 fragment de bifoli i 1 fragment de foli); 340 x 200 i 140 x 220 mm (caixa 235 x □ mm). Escriptura tirada. 8 línies de text i música. Lletre gòtica. Anotacions marginals tardomecievals. Caplletres ornades en vermell i blau algunes amb filigrana, inicials realçades amb groc safrà. Notació quadrada sobre tetragrama vermell; Presència de costa. *Estat de conservació:* Molt malmès, el desgast i la fragmentació dificulten la lectura.

Repertoris: S. Zauner, *Manuscrits musicals litúrgics pretridentins de les seccions de Música i Manuscrits de la Biblioteca de Catalunya*, Barcelona, 2012; J. Janini, *Manuscritos litúrgicos de las Bibliotecas de España*, Burgos: Aldecoa, 1980, p. 76; I. Fernández de la Cuesta, *Manuscritos y Fuentes Musicales en España. Edad Media*, Madrid: Alpuerto, 1980, p. 70.

Referències: H. Anglès, *La música a Catalunya fins el s. XIII*, Barcelona: IEC, Biblioteca de Catalunya, 1935, p. 178; R. Donovan, *The Liturgical Drama in Medieval Spain*, Toronto: Pontifical Institute of Medieval Studies, 1958, p. 201.

a. Contingut: rubr. IN DIE SANCTO PENTECOSTE.

Descripció física: 1 fragment de bifoli, que havia estat plegat en forma de solapa triangular.

Liber tradens:

Identificació del volum: Registre sacramental? (per les mesures)

Mesures del llibre que cobria: 310 x 130 mm (forma triangular, solapa).

Sign. top. APV: No identificada.

b Contingut: conté un fragment del prefaci de la missa, "Domine sancte pater omnipotens aeternae Deus per Christum dominum nostrum..."

Descripció física: 1 fragment de foli.

Liber tradens:*Identificació del volum:* No identificat*Mesures del llibre que cobria:* possiblement era un reforç.*Sign. top. APV:* No identificada**Doc. 15**

Missal. [S. XV]

Top.: Ms. 9243/1

Contingut: Fragment que conté misses de després de nadal i de diversos sants.*Descripció física:* 9 f. (5 fragments, num. d'origen ix, xvi; xx-xxi; xlviii-lvi; lviii; □xx); 340 x 250 mm (caixa 215 x 165, intercolumni 18-20 mm). Text a dues cols; reclams (fragments 1 i 3). Lletra gòtica a dos mòduls. Algunes anotacions marginals. Caplletres embotides en blau i vermell; caplletres alternades en blau i vermell amb filigranes; rúbriques en vermell.*Estat de conservació:* Malmès per l'ús, amb marques de secs que indiquen la seva utilització com a cobertes. Restaurat.**a. *Contingut:*** (f. 1-2) rúbr. AD MISSAM MAIOREM, COMMUNIO BEATE MARIE.*Descripció física:* bifoli extern d'un quadern, f. ix, xvi.***Liber tradens:****Identificació del volum:* Manual notarial, títol "*Manuale annorum 1575 et 1576*"; al lloc on era el lloc, en lletra quadrada "*1575 y 76 / Corbella*".*Mesures del llibre que cobria:* ca. 235 x 172 mm, lloc ca. 35 mm.*Sign. top. APV:* 211/1, « *Manual Mathie Corbella vicari annorum 1575 et 1576* », 31 de desembre de 1574-10 de desembre de 1576.**b. *Contingut:*** rúbr. SANCTI THOME, SANCTI SILVESTRI, IN DIE CIRCUMCISIONIS ORATIO, DOMINICA POST NATALEM DOMINI OFFICIUM.*Descripció física:* bifoli intern d'un quadern, f. xx-xxi.***Liber tradens:****Identificació del volum:* Manual notarial, títol il·legible, al lloc on era el lloc "*1581 y 1585 / Corbella*".*Mesures del llibre que cobria:* 230 x 172, lloc ca. 35 mm.*Sign. top. APV:* 201/2, Manual notarial, 10 de gener de 1581.17 de desembre de 1584 (se).

c. Contingut: . rúbr. FERIA III^a III^{or} TEMPORUM.

Descripció física: bifoli extern d'un quadern, f. xlvi, lvi.

Liber tradens:

Identificació del volum: Manual notarial, títol "1595 fins mil sincents noranta [nou]" i més avall "Nota ací y a un acte de Jaume Minguell y marquesa Minguell []", i altres notes del segle XVII, al lloc on era el lloc "1595 fins 99" i "1595 1599".

Mesures del llibre que cobria: 227 x 160 mm, lloc ca. 30 mm.

Sign. top. APV: 201/3, Manual notarial, 11 de setembre de 1595-19 de desembre de 1599.

d. Contingut: rúbr. CORNELI ET CIPRIANI, EUFEMIA VIRGINIS, VIGILIA SANCTI MATHEI.

Descripció física: foli, f. lvi.

Liber tradens:

Identificació del volum: Manual notarial, títol "Borador y protecol del any mil cisents y vint y dos 1622" "Aquest manual a regular", al marge nota molt esborrada: "[] que és lo qui [] següent: [] del benefici de corpore christi [] Salvador Roig. [] munta [] al benefici [] que funda en Pere Claver.

Mesures del llibre que cobria: ca. 220 x 160 mm.

Sign. top. APV: 227/2, Manual notarial, 27 de desembre de 1621-21 de desembre de 1622.

e. Contingut: rúbr. SANCTI AMBROSII OFFICIUM, SANCTI TIBURCHII OFFICIUM.

Descripció física: foli, f. []xx.

Liber tradens:

Identificació del volum: Manual notarial, títol "Manual comensat per mi, Jaume Ramon, prevere, beneficiat en la iglesia parroquial de la present vila de Verdú, ab autoritat ordinària notari, als honze de setembre del corrent any de 1644", a continuació, d'una altra lletra, i encara més esborrat: "[] tots los actes del senyor vicari Pere [] los demás yo [] un altre quadern [] del senyor vicari Ramon [] la letra [] als 12 de juny 1663"; al lloc on era el lloc "1644 y 1645"

Mesures del llibre que cobria: ca. 220 x 160 mm.

Sign. top. APV: 227/1, Manual notarial, 14 d'octubre de 1644-5 d'agost de 1645.

f. Contingut: rúbriques: "sacra", "post communio", "sacra" / "sacra", "post communio", "Lectio epistole beati Petri apostoli" (I Pere 1, 5).

Descripció física: meitat inferior d'un foli

Liber tradens:*Identificació del volum:* No identificat.*Mesures del llibre que cobria:* va servir com a reforç.*Sign. top. APV:* No identificada.**Doc. 16**

Ritual. 24 de març de 1488.

Top.: Ms. 9243/2

Contingut: Bifoli que conté una missa en honor de la mare de Déu, rúbr. *MISSA IN HONORE BEATE MARIE*, i part del ritus de celebració del matrimoni, rúbr. *“Sacerdos vero imponens manum super caput nubentium, et primo super viri, dicat ut sequitur”, “In secundus nubeiis dicatur sequens oratio”*. Al f. 2v colofó: *“Perfectum fuit istud opus a me, Arnaldo Guillermi de Fonte, anno Domini Millesimo CCCC lxxx^oviii^o, xx^aiiii^a marcii”*.

Descripció física: 305 x 210 mm. Caplletres alternades en blau i vermell amb filigranes; rúbriques i colofó en vermell. Nombrosos comptes i altres anotacions fets durant el període en que fou utilitzat com a coberta.

Estat de conservació: fulls malmesos per l'ús; angle inferior del f. 1 ratat (amb pèrdua del títol del volum pel que havia estat utilitzat com a coberta), i a la part on hi havia el lloc forats del cosit.

Liber tradens:

Identificació del volum: Registre sacramental i altres usos, títols *“Libro de les oblig[acions]”, “Aredaments y albarans” “Testaments [...]”, “[...] 1588 fins 1614 / y los bautismos 1573 fins 1613 / amdos de l'any 1663”*, nota *“Este libre és lo de les 4 parsones y [...] / fa Juan Vedat [...] als 28 de setembre del 1594”*.

Mesures del llibre que cobria: ca. 305 x 210 mm.

Sign. top. APV: a l'inventari de la sèrie de llibres mixtes, o de les sèries de baptismes o testaments de l'APV no s'han trobat volums corresponent a aquest període.

Apèndix I: Procedència probable

Evangelari. [s. XII].

Top.: Ms. 193/11

Contingut: Un full amb el canon dels evangelis.

Descripció física: 1 f.; 370 x 365 mm. Text a 4 columnes, rúbrica amb les lletres alternades en blau i vermell. Text emmarcat per cinc pilars de colors blau i vermell ornats amb sanefes amb motius vegetals i recolzades damunt

sòcols de colors diferents. Al recto, els peus dels tres pilars centrals es recolzen sobre les esqueses de dos lleons i un home, dibuixats a tinta.

Estat de conservació: marges superior i inferior malmesos i recremats, amb marques de secs que indiquen la seva utilització com a cobertes. Restaurat. *Repertoris:* *El arte románico: exposición organizada por el gobierno español bajo los auspicios del Consejo de Europa: Barcelona-Santiago de Compostela, 10 de julio a 10 de octubre de 1961*, Barcelona, 1961, núm. 225, (p. 126); P. Bohigas, "Inventario de códices miniaturados o iluminados de procedencia catalana o existentes en bibliotecas catalanas", *La ilustración y la decoración del libro manuscrito en Cataluña* Barcelona: Asociación de bibliófilos, 1960-1967, vol. III, p. 145-223 (núm. 210) (reed. de l'article Barcelona, Biblioteca de Catalunya, 2000, p. 43). A. Mundó i A. Gudayol, "Manuscris altmedievals amb caplletres i altres il·lustracions", *Catalunya Romànica* Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1997, XXVI, p. 448.

Liber tradens:

Identificació del volum: Manual, al lloc on era el lloc "1625".

Mesures del llibre que cobria: ca. 250 x 160 mm.

Sign. top. APV: No identificada.

Apèndix II:

Acta notarial procedent de l'arxiu de Verdú, utilitzat com a coberta

Top.: Perg. 532 (R. 23383)

Contingut: Francesc Seguí, forner de Barcelona, reconeix a la seva muller Margarida que, a més de les 70 lls. del dot estipulat a les noces, ha rebut unes altres 20 lls. que el seu sogre li dona com a augment del dot, i promet d'integrar-les als bens matrimonials "pro indiviso". Establert per [Nom retallat], notari reial i públic de Barcelona. En llatí. Barcelona, 7 d'agost de 1425.

Descripció física: 203 x 248 mm

Estat de conservació: Marges retallats per a l'ús com a coberta

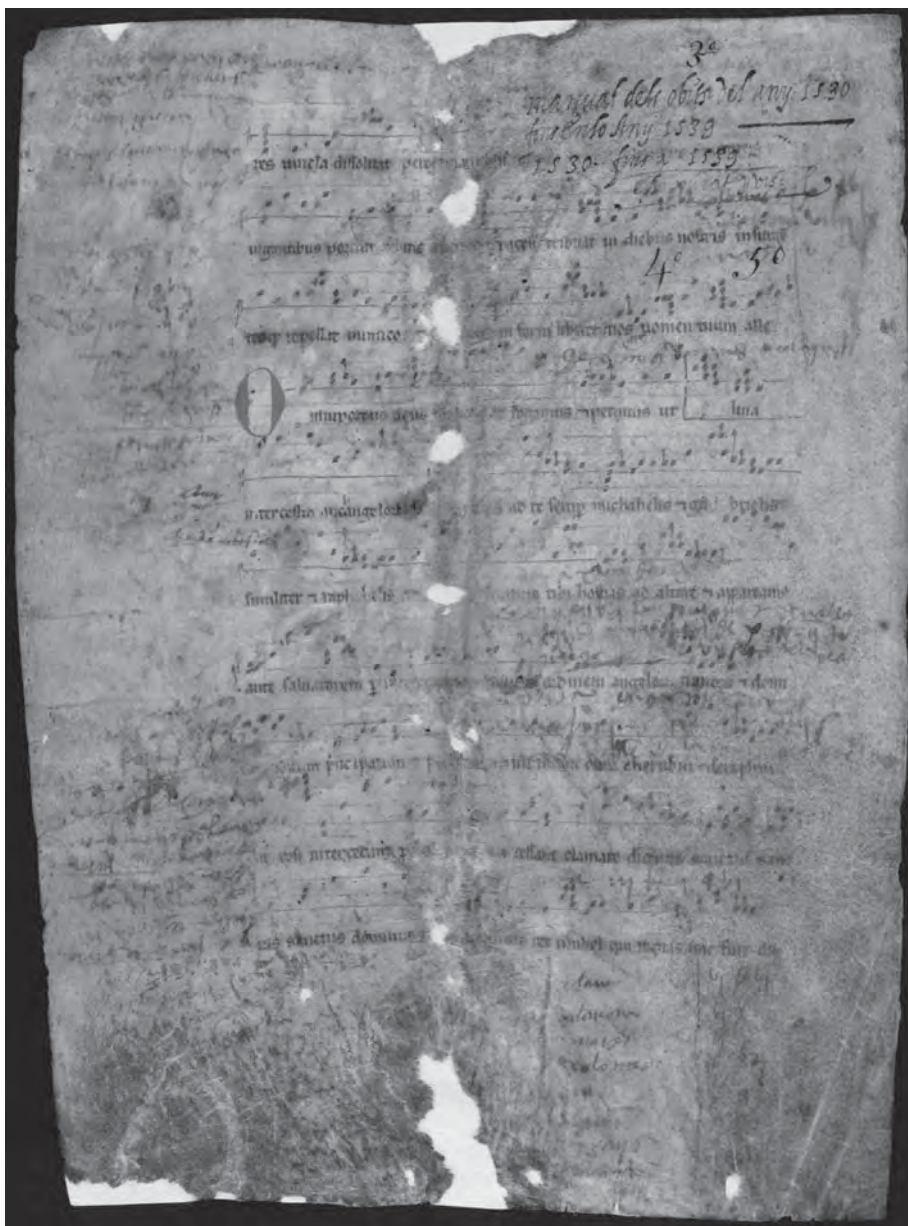
Nota dorsal d'arxiu: "Carta de XX lls. debitis per a fer lo dot..."

Liber tradens:

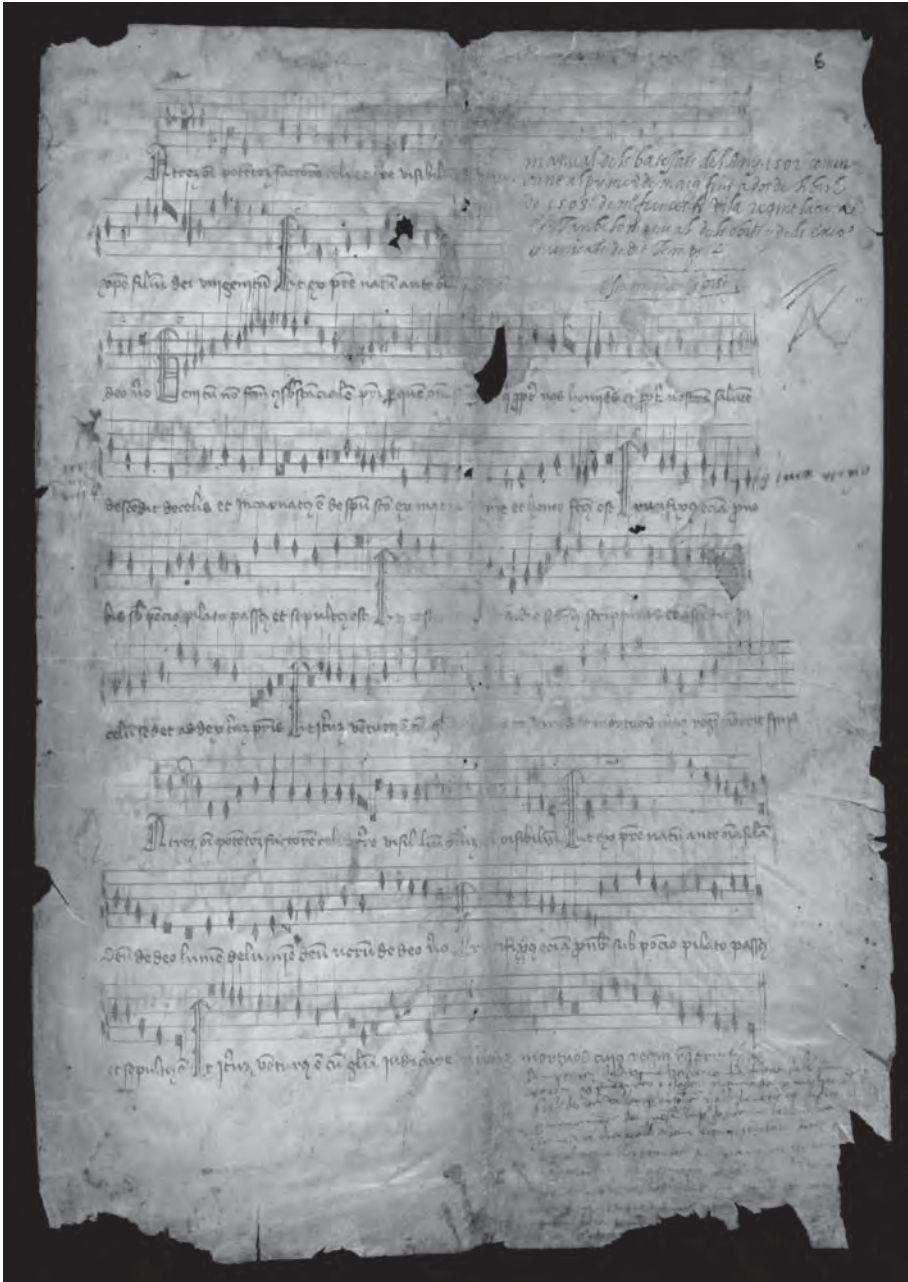
Identificació del volum: Particella de cor, títol "*Bassus 2di chori a 8*".

Mesures del llibre que cobria: ca. 215 x 155 mm lloc ca. 10 mm.

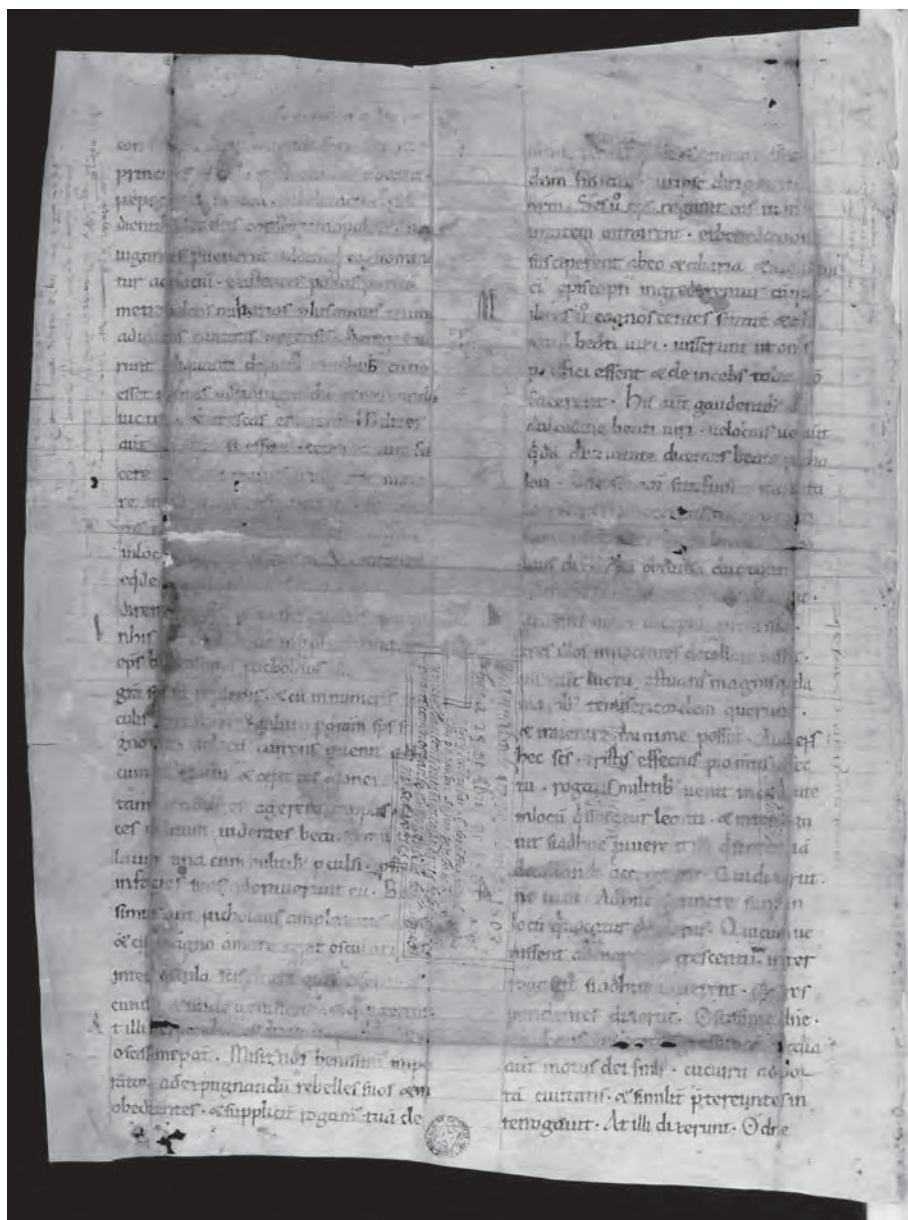
Notes: duu la menció "Est llibre és de la reverent Comunitat de preveres de Verdú, 1763", que es troba també als manuscrits M 1637 i M 1638, i a altres documents musicals procedents de l'arxiu parroquial de Verdú (vegeu J.M. Salis, "Obres de l'arxiu musical de Santa Maria de Verdú a l'arxiu comarcal de la Segarra", *Miscel·lània cerverina* 19 (2009), p. 249-269).

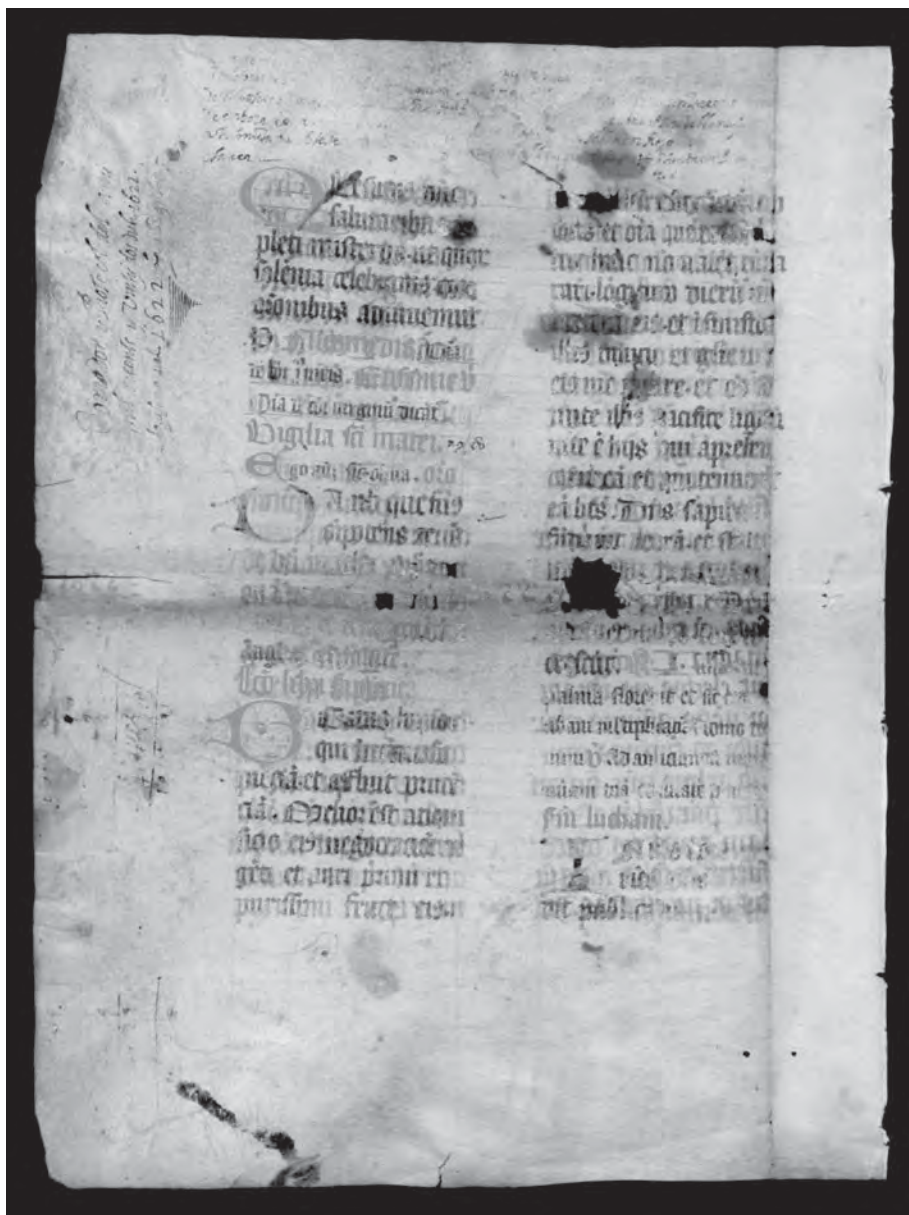
Imatge 1 - Doc. 9. Antifonari de l'ofici, [iniciis s. XIII]. Coberta d'un registre de defuncions, 1530-1539 (Barcelona, Biblioteca de Catalunya, M 1451/4, verso)

Imatge 2 - Doc. 13-d, Antifonari de la missa, [finals s. XIV-inicis s. XV]. Coberta d'un registre de baptisme, sota la cura de Francesc Vila, prevere, 1 de maig de 1502-2 d'abril de 1508 (Barcelona, Biblioteca de Catalunya, M 853c, f. 6)

Imatge 4 - Doc. 5-a, Passionari, [finals s. XI]. Coberta d'un manual notarial dels preveres Pere Ratera i Berenguer Ramon per Bartomeu Llobet, vicari perpetu, 24 de juny de 1513-gener de 1514 (Barcelona, Biblioteca de Catalunya, Ms. 193/24, f. 32v)

Doc. 15-d, Missal. [Mitjan s. XV]. Coberta d'un manual notarial, 1622
(Barcelona, Biblioteca de Catalunya, Ms. 9243/1, f. 7)